

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Usuteaduskond

Katrin Kubber

**BUDISTLIK MUNKLUS EESTIS: EESTI THERAVAADA
SANGHA NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendajad Vivian Puusepp (PhD), Roland Karo (PhD)

Tartu 2025

Sisukord

Eessõna	4
Mõisted	5
Sissejuhatus	7
Teema valiku lähtepunktid ja põhjendus	7
Töö eesmärgi ja uurimisküsimuste püstitamine	8
Ülevaade varasemalt uuritust.....	8
Ülevaade töös kasutatud tähtsamatest allikatest	10
Töö koostamisel ette tulnud sisulised raskused.....	11
Töö struktuuri ja peatükkide tutvustamine	11
Uurimismetoodika	12
Teoreetiline osa	15
1.1. Budism.....	15
1.2. Budism Eestis	16
1.2.1. Statistika	16
1.2.2. Budismi levik, munklus ja kogukonnad	16
1.3. Theravaada budism.....	18
1.4. Theravaada munklus, kloostrielu ja reeglid.....	20
1.5. Theravaada budism Eestis	23
Empiiriline osa	25
2.1. Sissejuhatus	25
2.2. Valimi kirjeldus ja informantideni jõudmine	25
2.3. Ettevalmistus intervjuudeks ja osalusvaatluseks	26
2.4. Intervjuude ja osalusvaatluse teostamine	27
2.5. Intervjuude ja osalusvaatluse struktuur	27
2.6. Informantide andmed.....	29
2.7. Saadud andmete analüüs.....	30
I teemablokk: mungaks saamise motiivid ja mungaks jäämise põhjused	30
II teemablokk: algne ettekujutus mungaelust ja tegelik elu mungana.....	33
III teemablokk: munkade igapäevaelu ja osalusvaatlusel tehtud tähelepanekud munkade igapäevaelust.....	36
2.8. Arutelu	41
Kokkuvõte	43
Kasutatud allikad	45
Lisad	47
Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuu küsimustik	47
Lisa 2. Poolstruktureeritud intervjuu küsimustik endisele mungale.....	48
Lisa 3. Uuritava informeerimise ja teadliku nõusoleku vorm	49

Lisa 4. Uuritava informeerimise ja teadliku nõusoleku vorm endisele mungale ...	52
Buddhist Monasticism in Estonia: Based on the Estonian Theravāda Sangha..	54
Annotatsioon	56
Lihtlitsents töö avaldamiseks.....	57

Eessõna

Soovin tänada enda uurimistöös osalenud informante avatud suhtumise ja sõbraliku koostöö eest. Lisaks soovin tänada enda juhendajaid Vivian Puusepa ja Roland Karo sisuka tagasisidestamise ja toetuse eest. Samuti tänaksin kaastudengeid ja lähedasi, kelle otsene või kaudne panus on mind käesoleva uurimistööga edasi aidanud.

Mõisted

Alljärgnevalt selgitan käesoleva töö jaoks keskseid budismiga seotud mõisteid, toetudes peamiselt Linnart Mälli, Märt Läänemetsa ja Teet Toome “Ida mõtteloo leksikonile”. Kuna minu lõputöö keskendub theravaada koolkonnale, siis kasutan paalikeelseid (latiniseeritud) termineid, lähtudes rahvusvahelisest teaduslikust transliteratsioonist. Terminid on kirjutatud kursiivis, kui tegemist pole eestikeelse tõlkevastega või eesti keelde võõrsõnana ülevõetud terminiga (nt sangha).

Sangha – kogudus; Buddha õpetuse järgijaid tähistav mõiste, mille all mõistetakse nii munkade ja nunnade ning ilmalike konkreetset kogudust kui ka kõiki budismi järgijaid kokku läbi aegade. Kitsamas mõttes tähendab sangha ilmalikust elust loobunud munkade ja nunnade kogudust. Ajalooliselt panid kogudusele aluse Buddha esimesed õpilased. (vrd Mäll *et al.* 2011, 101)

Dhamma – eestikeelne vaste on “seadmus”. Eestkätt Buddha õpetus; laiemalt tõlgendatav kui seadus, norm, õpetus, mis valitseb nii universumis kui ka inimühiskonnas. (vrd Mäll *et al.* 2011, 193-194)

Tipiṭaka – „paali kaanon, theravaada koolkonna pühakiri”. (Mäll *et al.* 2011, 238)

Vinaya – „juhised, reeglid, distsipliin; eelkõige munkadele ja nunnadele ette nähtud juhtnõuade kogu, mille eesmärk on nende käitumise ohjeldamine ja kontrollimine. Laiemas mõttes on *vinaya* ka neid järgiv eluviis, budistlike munga- ja nunnakoguduste distsipliin. *Vinaya* juhised on koondatud *Vinaya-piṭakasse*“. (Mäll *et al.* 2011, 260-261)

Vinaya-piṭaka – juhiste ehk reeglite korv. *Tipiṭaka* esimene osa. *Vinaya-piṭaka* koosneb kolmest osast, kus esimeses osas on kirjas munkade ja nunnade elukorralduse üksikasjalikud reeglid, teises osas koguduse elukorralduse ja toimimise reeglid ja kolmandas osas protseduurireeglid kogudusse vastuvõtmiseks, pühade ja tähtpäevade pidamiseks jms. (vrd Mäll *et al.* 2011, 261)

Dukkha – kannatus; vaevarikas olemasolu ümbersündide ahelas. Kannatuse äratundmine on budistiks hakkamise põhjuseks ja sellest vabanemine budismi ülim eesmärk. (vrd Mäll *et al.* 2011, 94)

Nibbāna – vaibumine; teadvuse kõrgeim seisund, kus inimene on täielikult vabanenud teda süündide ringkäigus hoidvatest tendentsidest. *Nibbānasse* saab jõuda virgumise kaudu, kuhu juhatab Buddha õpetus. (vrd Mäll *et al.* 2011, 156-157)

Virgumine – tähendab nii teadvuse kõrgeimat seisundit kui ka selleni jõudmist. Virgumise otsest kirjeldamist pole enamike budistlike tekstide seisukohalt võimalik teha, küll aga on võimalik kirjeldada ja õpetada teed ehk meetodit, mis viib virgumiseni. (vrd Mäll *et al.* 2011, 261)

Retriit – periood (grupi) eraldumiseks nt palveks, meditatsiooniks, õppimiseks. (Merriam-Webster, *s.d.*)

Retsiteerima – mingit (püha) teksti kõnet meenutava lauluna esitama. (Eesti Keele Instituut, 2025)

Sissejuhatus

Teema valiku lähtepunktid ja põhjendus

Budistliku munkluse ja Eesti Theravaada Sangha¹ (edaspidi ETS) uurimise idee hakkas minus mõneti idanema juba 2021. aastal, kui viibisin esimest korda vabatahtlikuna Aegna Meelearenduskeskuses ja mungakloostri. Toona tundus see minu jaoks üsna eriline, et Eestis elavad eestlastest budamungad ning üsna eraldatud Aegna saarel on võimalik mediteerida, budamunkadelt õpetusi saada ja vabatahtlikuna panustada kogukonna toimimisse.

Nende aastate jooksul olen munkadega jätkuvat sidet hoidnud ja erinevatest sündmustest osa võtnud, sealjuures viibinud Aegna mungakloostri nii vabatahtlikuna kui ka puhkamise ja looduses olemise eesmärgil. Samuti olen käinud koos mõningate teiste noortega munkadega ühisel Sri Lanka kultuurireisil, elanud sealsetes kloostrites, külastanud mitmeid templeid ja saanud vahetu ettekujutuse, milline on mungaelu ja budistlik traditsioon Kagu-Aasias. See kõik on mulle pakkunud huvitavaid teadmisi budismi kohta ja põnevat sissevaadet ETS-i kogukonna ellu. ETS on väärtuslik uurimisobjekt, kuna tegu on Eestis ainulaadse budistliku kogukonnaga. Mõistagi on ETS nende aastate jooksul arenenud ja muutunud ning seda, mida uurida ja juurde õppida on rohkesti, toetudes kasvõi sellele, et uurimise alustamise hetkeks on kogukonnas uus munk, kellega mul eelnev kontakt puudub.

Sestap olen enda bakalaureuseõpingute teekonna lõpusirgel selgelt ette võtnud ETS-i mungakogukonna uurimise, olles paljuski selle kogukonna n-ö sisene ja tuttav inimene, kuid loodetavasti ka oma akadeemilisele usuteaduskonna haridusele toetuv analüütiline välisvaatleja.

Isiklikust lähtepunktist kaugemale minnes leian, et ka laiemas tähenduses on budism Eestis üsna vähe levinud religioosne suundumus inimeste usuliste valikute seas. Seega on üsna eriline, et Eestis tegutsevad ja elavad eestlastest budamungad, kes on praeguseks rajanud budistliku kloostri ja loonud selle ümber kogukonna. Akadeemilisel tasandil on Eesti theravaada munklus seni uurimata valdkond ning selle uurimine

¹ Käesolevas töös suure algustähega kirjutatud "Sangha" viitab ETS-ile ja väikese algustähega "sangha" mõistele üldisemalt.

võimaldaks täita olulist tühimikku Eesti religiooniloos ning säilitada ja kirja panna praeguses ajahetkes tegutseva pisikese mungakogukonna ajalugu.

Budistlikust aspektist mängib ETS eeldatavalt olulist rolli budistliku kogukonna seas, sest mungad viivad läbi kursusi, mõtlus- jm laagreid, korraldavad õppe- ja kultuurekse ning jagavad soovijatele traditsioonikohast Buddha õpetust. Sealjuures ilmselt ei ole ETS mitte ainult budistliku kogukonna seas oluline, vaid kloostri tegevustest ja õpetustest saavad osa ka ennast mitte budistina määratlevad inimesed.

Töö eesmärgi ja uurimisküsimuste püstitamine

Theravaada budism ja munklus on peamiselt ja suurel määral levinud Kagu-Aasias (Sri Lankal, Myanmar'is/Birmas, Tais, Kambodžal, Laoses), kus mungaks olemine on tavaline ning ühiskondlikult tunnustatud nähtus. Neis piirkondades on munkadele loodud soodsad tingimused mungaelu elamiseks nii linnas kui ka täielikus eralduses. Eestis on budamunklus ühiskondlikul tasandil võõras nähtus, seetõttu võib eeldada, et pole lihtne kõiki mungale ettenähtuid elutingimusi luua, arvestades kasvõi asjaolu, et Eestis pole seni mitte ühtegi ametlikku Buddha templit. Seega on huviäratavaks aspektiks tõsiasi, et Eestis leidub inimesi, kes budamunga eluviisi on valinud ning seda ka Eestis teostavad.

Eelnevat arvesse võttes on uurimistöö eesmärgiks välja selgitada, milline on ETS budamunga igapäevaelu Eestis ning milline on ETS munkade isiklik kogemus ja motivatsiooni mungaelu elada. Nende eesmärkide saavutamiseks lähtun järgnevatest uurimisküsimustest:

1. Milline on ETS budamunga igapäevaelu Eestis?
2. Mis on motiveerinud ETS munkasid mungaks saama ja jääma?
3. Kas ja kuidas erinevad teineteisest algne ettekujutus mungaelust ja tegelik igapäevaelu mungana?

Ülevaade varasemalt uuritust

Lauri Liiders on aastal 2012 kirjutanud TÜ usuteaduskonnas magistritöö „Budism uususundina Eestis Triratna Budistliku Kogukonna näitel”. Liiders keskendub uuringus rahvusvahelise oikumeenilise budistliku organisatsiooni *Friends of Western Buddhist*

Order ehk Lääne Budistliku Vennaskonna Sõbrad tegevusele Eestis. Lisaks kogukonna ajaloole uuris Liiders Eesti Triratna kogukonna liikmete tegevust, uskumusi, vaateid ja religioosseid praktikaid. Andmeid kogus ta intervjuude ja välitöö kaudu. (Liiders, 2012)

Antud töö on väärtuslik, kuna see on esimene süvitsiminev akadeemiline juhtumiuuring ühe budistliku kogukonna kohta Eestis. Leian, et Triratna õpetusliini teeb siinkohal eriliseks, et see ei samasta end otseselt mitte ühegi budistliku koolkonnaga, vaid on õpetusliini enda sõnul universaalne budism, mis on kohandatud Lääne inimese vajaduste tarvis. See aga loob olulise vahe minu uurimusega, mis keskendub theravaada koolkonnale, mis on budistlikest koolkondadest üks ortodokssemaid, vanemaid ja Ida traditsioonidele truuks jäävamaid. Ka Liiders toob enda uurimuses välja, et Triratna budismis keskendutakse Euroopa kultuuriruumile, jättes kõrvale Aasia kultuurilise ja ajaloolise pärandi iseärasused. Nii võib eeldada, et teineteisest erinevad theravaada munga elu Eestis ja Triratna kogukonna *mitra* või ordineeritud vennaskonnaliikme elu, kes on samuti läbinud selle staatuse tarbeks pühitsustseremoonia ning järgib teatavaid budistlike eetilisi norme, kuid kellel puuduvad elustiilivalikuid määravad reeglid, mis theravaada mungal seevastu on väga reguleeritud.

Liiders uuris viie *mitra* ja viie Triratna kogukonna ürituste regulaarkülastajate isiklike ja budistlike vaadete kohta, nende praktika ja liikmelisusajaloo kohta ning võrdles neid, et uurida, kas ja kuivõrd erinevad omavahel pühitsetud liikmed ja regulaarkülastajad, mis annab uurimustööle võrdleva mõõtme (Liiders, 2012).

Kui Liidersi magistritöö pärineb aastast 2012, siis samuti pole muid budistlike kogukondade akadeemilisi uuringuid aastaid läbi viidud ning valdkonnas esineb teatav tühjus.

Ave Põlenik kirjutab kogumikus „Mitut usku Eesti” budismist Eestis 2003. aasta lõpu seisuga. Uuring hõlmab budismi esimesi ilminguid Eestis ning jätkub erinevatest organisatsioonidest, liitudest ja kogudustest ülevaate andmisega. Lõpus räägib Põlenik budismist kui religioossest vähemusest Eestis ja selle kohanemisprotsessidest. (Põlenik, 2004) Kuna Eesti Theravaada Sangha on veidi üle kümme aastat tegutsenud, siis mõistagi ei kajastu see Põleniku uurimuses, küll aga kajastub see Märt Läänemetsa värskes, käesoleva uurimistöö kirjutamise hetkel, alles käsikirja staatuses olevas kirjatükis budismi kohta Eestis. Sarnaselt Põleniku kirjatööle, kajastab see budismi esimesi

ilminguid, alustades Eesti esimesest teadaolevast mungast, lõpetades kõikide Läänemetsale teadaolevate budistlike kogukondade ja koosluste lühikirjeldamisega.

Uurimuse, mis liiguks aga kogukonna tasandilt just munkluse ja erakuelu kogemuse vaatlusesse, on koostanud Martti Kalda raamatus „Erakuelu. Eestlaste kloostrikogemusi”. Raamat koondab eestlaste isiklikke kloostrikogemusi nii budismi, jooga, Hare Krišna kui ka õigeusu suundades. (Kalda, 2017) Huvitav on aspekt, et raamatus jagab enda kogemusi ka praegune ETS-i peamunk. Samuti teeb seda üks praegu ETS-i koosseisust eemaldunud noormunkadest, kes raamatu valmimise ajal polnud ETS-i liige, vaid jagas raamatus enda kogemusi ilmaliku vabatahtlikuna elamisest Tiibeti mungakloostri Austrias. Raamat on avaldatud 2017. aastal, kus ETS-i praegune peamunk on alles enda mungaks olemise teekonna alguses ning Eestis budistlikku kloostrit veel ei eksisteeri. Samuti on ta sel ajal ainuke eestlasest theravaada budamunk, resideerudes põhiliselt Sri Lankal. Ta kõneleb raamatus enda budistiks hakkamisest, kloostrielust ja –reeglitest Aasias ning mõtiskleb Buddha õpetuste üle.

Ülevaade töös kasutatud tähtsamatest allikatest

Kirjeldamaks budismi tekke- ja arengulugu Eestis, toetusin Märt Läänemetsa käsikirjale, mis annab ülevaate erinevatest budismi ilmingutest ja kogukondadest Eestis, alustades kaugemast minevikus ning liikudes tänapäeva. Usun, et see on hetkel põhjalikum ajalooline ülevaade budismist Eestis.

Theravaada budismist ja munklusest kirjutades toetusin enamasti kahele autorile. Kate Crosby raamat „*Theravada Buddhism. Continuity, Diversity and Identity*“ keskendub theravaada traditsiooni sotsioloogilisemale aspektile. See arutleb muuhulgas budamunkluse kohanemise ja püsimise üle muutuvus ühiskonnas, mis annab raamatule kaasaegsema mõõtme, olles rikastatud ka mitmete näidetega autori välitöödelt. Richard F. Gombrich'i raamat „*Theravada Buddhism. A social history from ancient Benares to modern Colombo*“ vaatlleb theravaada budismi ajaloolist ja ühiskondliku arengut ning on võrreldes Crosby teosega mõneti ajaloolisem ja süstematiseeritum. Sealjuures julgeksin öelda, et raamat on ka filosoofilisel tasandil mõtestav.

Töö koostamisel ette tulnud sisulised raskused

ETS-i mungakogukonnas toimusid käesoleva uurimistöö planeerimise ja teostamise käigus arvulised muudatused, kus algselt pidi informante olema ühe võrra rohkem, kuid Sanghast lahkus mõneks ajaks isiklikel põhjustel üks munk. Otsustasin, et ei soovi teda häirida ning seetõttu ühe potentsiaalse informandi kogemuslugu siinses töös ei kajastu.

Töö struktuuri ja peatükkide tutvustamine

Käesoleva uurimistöö põhiosa koosneb kahest osast: teoreetilisest ja empiirilisest. Nendele eelneb uurimismetoodikat kirjeldav peatükk.

Töö esimeses, teoreetilises peatükis, tutvustan esmalt budismi laiemalt ning annan ülevaate budismist Eestis. Seejärel keskendun rohkem süvitsi Theravaada budismile. Järgmisena kirjutan lähemalt Theravaada munklusest, kloostrielust, mungareeglitest ja ülevaatlikult ka põhjustest, miks Theravaada traditsiooniga riikides mungaks saadakse ning sellest aeg-ajalt ka loobutakse. Seejärel kirjutan eraldi Theravaada budismist Eestis ning tutvustan Eesti Theravaada Sanghat. Teoreetilise osa eesmärk on anda töö empiirilisele osale laiem alus, samuti piiritleda ja tutvustada budismi koolkonda ja teemavaldkondi, millega töös tegelen.

Uurimistöö teises, empiirilises peatükis, annan esmalt ülevaate valimist ja informantideni jõudmisest. Järgmisena kirjeldan ettevalmistust intervjuudeks ja osalusvaatluseks, millele järgneb ülevaade nende teostamisest ja struktuurist. Seejärel kirjeldan, kuidas käsitlesin informantide andmeid. Viimaks toimub intervjuude ja osalusvaatluse kaudu saadud andmete analüüs jaotatuna kolme teemablokki: mungaks saamise motiivid ja mungaks jäämise põhjused; algne ettekujutus mungaelust ja tegelik elu mungana; munkade igapäevaelu ja osalusvaatlusel tehtud tähelepanekud munkade igapäevaelust. Töö empiirilise osa viimane alapeatükk on arutelu, kus sünteesin omavahel saadud tulemusi ja kirjatöö teoreetilist poolt.

Uurimistöö lõppeb kokkuvõtva peatükiga, milles seon kokku uurimistöö eesmärgi, tulemused ja järeldused.

Uurimismetoodika

Käesoleva uurimistöö uurimismetoodika valimine lähtus lõputöö eesmärgist, milleks on välja selgitada, milline on ETS budamunga igapäeva elu Eestis ning milline on ETS munkade isiklik kogemus ja motivatsioon mungaelu elada. Nende eesmärkide saavutamiseks seadsin ka kolm juhtivat uurimisküsimust.

Jaotasin töö kaheks: teoreetiliseks ja empiiriliseks. Teoreetilises osas seadsin esmalt eesmärgiks põgusalt ja võimalikult lühidalt tutvustada, mis budism üldse on, millele see laias laastus rajaneb ning millises suurusjärgus maailmas budismi järgitakse. Seejärel anda ülevaade budismi ajaloost Eestis, mis võimaldaks mõista budismi tekkelugu ja järgnevust Eestis. Sealjuures kaardistada selle praegust olemasolu, levikut ja nähtavust ühiskonnas. Ajalooline taust võimaldab minu uuritavat ETS-i kogukonda paigutada laiemasse, kuid sealjuures ka äärealal paiknevasse konteksti.

Kuna budismi saab mõista väga laialt, siis on oluline seda selle kirjatöö kontekstis piiritleda. Kuna minu uurimistöö keskendub theravaada munklusele, siis teoreetilises osas kogusin infot theravaada budismi ning selle kultuurilise ja sotsiaalse tausta kohta, mis võimaldaks seda kõrvutada siinse taustsüsteemiga. Seejärel uurisin theravaada munkluse kohta, keskendudes munkluse distsipliinile, reeglitele ja moraalsele alusele. Sealjuures ka mungaks saamise ja loobumise põhjustele theravaada traditsiooniga riikides. Viimaks pidasin oluliseks anda ülevaade theravaada budismist Eestis, mis annaks koheselt ka lähema ülevaate minu uurimisobjektist.

Theravaada budismist ja munklusest võiks teoreetilisel tasandil kirjutada pikalt ja põhjalikult ning sel juhul saaks sellest juba eraldi uurimistöö kirjutada, kuid kuna minu uurimustöö eesmärgiks on ühe kindla kogukonna munkade uurimine, siis teoreetiline osa selles töös on ülevaatlik ja empiirilist osa toetav, hõlmates vaid paari autori käsitlust theravaada budismist ja munklusest, mis on minu hinnangul bakalaureuse töö mahtu ja empiirilise osa tähtsust arvestades üsna piisav.

Töö teine, empiiriline osa, on intervjuudele ja osalusvaatlusele toetuv sissevaade ETS munkade igapäevaellu ja mungakogemusse. Kvalitatiivsed poolstruktureeritud intervjuud võimaldasid informantidel võrdlemisi vabas vormis ja neile parasjagu sobivas põhjalikkuses oma mõtteid ja kogemusi jagada. Samadele küsimustele nt kirjalikult

vastates, oleks see minu hinnangul olnud informantidele ebavajalikult aeganõudev ning tõenäoliselt vähendanud ka vastuste spontaansust. Samuti võimaldas poolstruktureeritud intervjuu meetod küsimusi vastavalt vestluse kulgemisele muuta, lisada ja täpsustada. Intervjuu ettevalmistatud küsimustikku lõin toetudes enda lõputöö uurimisküsimustele:

1. Milline on ETS budamunga igapäevaelu Eestis?
2. Mis on motiveerinud ETS munkasid mungaks saama ja jääma?
3. Kas ja kuidas erinevad teineteisest algne ettekujutus mungaelust ja tegelik igapäevaelu mungana?

Mõneti vormiliselt muudetud kujul, kuid sisuliselt sama tähendusega küsimusi sisaldasid ka küsimustikud (vt Lisa 1 ja Lisa 2). Lisaks oli minu jaoks oluline moodustada küsimustik, mis alguses võimaldaks sisse elada ja avaks veidi ka ajaperioodi enne mungaks hakkamist. Sealt edasi oli oluline, et küsimused avaksid võimalikult mitmekülgset informandi isiklikku kogemust mungana ning kirjeldaksid munga argielu laiemalt. Lisaküsimusi ma ette ei valmistanud, vaid olin valmis intervjuu jooksul kohanema.

Intervjuude valimi ja informantide arvu määras ära asjaolu, et tegemist oli ainsate theravaada budamunkadega (ja ühe endise mungaga), kes Eestis alaliselt elavad. Samuti oli mul eelnevalt kokkupuude ETS-i munkadega olemas, mis andis head eeldused keskenduda oma uurimistöös just ETS-ile. Kaalusin uurimuse laiendamist ka teistele Eesti inimestele, kes on või on olnud mungad või nunnad mõnes muus koolkonnas ja/või välisriigis, kuid see oleks nõudnud juba teistsuguseid uurimisküsimusi ja muutnud töö fookust.

Andmeid kogusin ka osalusvaatluse teel, kus viibisin informantidega kokkulepitud ajaperioodil Aegnal mungakloostri. Osalusvaatlus võimaldas peamiselt vastust leida uurimistöös esitatud esimesele uurimisküsimusele, laiendades seega informantidelt intervjuu kaudu saadavaid vastuseid. Osalusvaatluse perioodil jälgisin munkade igapäevaelu, panustasin kloostri toimimisse (nt koristasin, tegin süüa) ning võimalusel võtsin osa munkade tegevustest. Mungakloostri viibimise ajaks seadsin maksimaalselt kaks nädalat. Ühest küljest seetõttu, et mu töötundide arv jääks bakalaureusetöö mahu raamidesse ning teisalt seetõttu, et minu sealviibimisega ei tekiks kloostrile liigseid ülalpidamiskulusid ning häiritust kloostrielu toimimises. Salvestasin enda kogemusi,

mõtteid ja emotsioone käsikirjaliselt osalusvaatluse märkmikusse. Osalusvaatlus ei puudutanud endist munka, kellega teostasin vaid intervjuu (vt Lisa 2)

Intervjuud ja osalusvaatluse viisin läbi Aegna saarel. Pärast intervjuude läbiviimist transkribeerisin salvestised ning kustutasin need. Osalusvaatluse märkmiku sisu ma kuhugi ümber ei trükkinud. Andmestiku analüüs toimus konventsionaalse sisuanalüüsi meetodil, kasutades induktiivset kodeerimist ja koodide grupeerimiseks kasutasin nn *pattern matching*'u meetodit. Selle tulemusel tekkisid teemablokid, mida saab empiirilise osa peatükkides lugeda. Käesoleva uurimistöö uurimismetodoloogia on kooskõlastatud Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komitees (397/T-20)

Teoreetiline osa

1.1. Budism

Budism on religioon ja filosoofiline traditsioon, mille juured pärinevad Indiast ning mis põhineb Siddhattha Gotama või lihtsamalt öelduna Buddha õpetusel, kes elas 6.–5. sajandil eKr. Budism on üle maailma levinud religioon, kuid laialdasemalt on budism koondunud Ida- ja Kagu-Aasiasse (Sri Lanka, Myanmar/Birma, Tai, Kambodža, Laos, Vietnam, Hiina, Jaapan)

Läänes hakkas budism kanda kinnitama 20. sajandi alguses. Kogu maailmas on 2020. aasta seisuga hinnanguliselt 506 miljonit budisti ehk 6,6 % maailma rahvastikust. (Pew Research Center, 2022)

Budismis on tänaseks päevaks mitu erinevat haru (theravaada, mahajaana, vadžrajaana), mis omakorda hargnevad erinevateks õpetusliinideks. Olenemata erinevatest harudest ja õpetusliinidest tunnustavad üldjuhul need kõik Nelja Õilsat Tõde. See oli oletatavasti Buddha esimene õpetus, mille ta jagas pärast enda virgumist ning see moodustab budistliku doktriini aluse.

Neli Õilsat Tõde on järgnevad:

1. Tõde kannatusest (*dukkha*)
2. Tõde kannatuse põhjustest (*samudāya*)
3. Tõde kannatuse lakkamisest (*nirodha*)
4. Tõde kannatuse lakkamiseni viivast 8-osalisest teest (*magga*)

Esimene tõde viitab sellele, et eksisteerib kannatus, teine tõde selgitab kannatuse põhjuseid, kolmas tõde väidab, et kannatusest on võimalik vabaneda ning neljas tõde avab kindlad sammud, mida teostades on kannatusest võimalik täielikult vabaneda ning saavutada *nibbāna*.

1.2. Budism Eestis

1.2.1. Statistika

Statistikaameti 2021. aasta uuringute kohaselt peab mõnda usku omaks 29 % Eesti rahvastikust. Põhilised usud on õigeusk (16 %) ja luterlus (8 %). Mõnda muud usku peab omaks 5 % rahvastikust, kuhu alla kuulub ka budism. (Statistikaamet, 2021a)

Kui Statistikaameti otsingumootorisse sisestada kitsendus ennast budistiks määratlevate inimeste peale, siis saab tulemuseks 1880 inimest. (Statistikaamet, 2021b)

Tasub silmas pidada, et Statistikaameti uuringus osalesid kuskil pooled Eesti elanikkonnast ning tulemused on üldistatud kogu elanikkonnale. Küsimusele usulise sättumuse kohta vastamine oli vabatahtlik ning küsimus esitati kõigile vähemalt 15-aastastele inimestele. Samuti leian, et tasub kriitiliselt suhtuda Statistikaameti küsimuse püstitusse ning mõiste „usk” kasutusse ja selgusesse, kuid siiski teatavat üldist tähendust tulemused kannavad ning olgu need siinses uurimistöös välja toodud.

1.2.2. Budismi levik, munklus ja kogukonnad

Budismi ja munkluse alguseks Eestis võib pidada kuskil sajandi tagust aega, mil elas ja tegutses Eesti esimene munk Karl August Tõnisson, budistliku nimega Vend Vahindra (1883—1962). Sel ajal oli nii Eestis kui ka Baltikumis budism laias laastus täiesti tundmatu ning Tõnisson oli teadaolevalt esimene, kes tunnistas budismi enda usuna ning tegeles aktiivselt ka selle propageerimisega. Täpselt pole teada, kuidas budistlikud ideed temani jõudsid, kuid võib eeldada, kuna ta elas mingi perioodi praeguses Lätis ning puutus seal kokku teosoofiaga, siis jõudis asjakohane kirjandus ja kontaktid temani. Tõnissonil tekkis aastate jooksul enda tõlgendus budismist, mis oli mõjutatud toleleegsest kättesaadavast informatsioonist ja teosoofilistest vaadetest. Oma sanghat tal Eestisse luua ei õnnestunud ning teise poole enda elust elas ta Tais ja Myanmaris. Viimases sulandus ta täielikult sealsesse kogukonda ning ka suri. (Läänemets, *n.d.*, *s.n.*)

Pärast Tõnissoni Eestist lahkumist, 1930ndate lõpus, jäi sinne maastik üsna vaikseks. Kuigi Eesti Orientaalselts loodi 1935. aastal, siis kuni Nõukogude okupatsioonini 1940. aastal neist kirjalike allikaid maha ei jäänud. Aastatel 1940-1991 oli religioon laiemalt üsna keerulises olukorras nii Saksa kui ka Nõukogude

okupatsioonide tõttu. Hoolimata sellest oli teoloogil, filosoofil ja luuletajal Uku Masingul suur roll budismi tutvustamisel Eestis 1960ndatel aastatel. Ta oli ainus akadeemik, kes toetudes iseseisvale uurimistöele, pidas budismi kohta loenguid ja kirjutas käsikirju. Masing oli suureks inspiratsiooniks ja peamiseks allikaks tuhandetele budismist huvitujatele kuni Eesti Vabariigi taasiseseisvumiseni. (Läänemets, *n.d.*, *s.n.*)

Üks olulisemaid akadeemikuid, kes spetsialiseerus ainiti budismile ja budistlikele tekstidele, oli Linnart Mäll. Ta pani aluse tõlketraditsioonile, tõlkides olulisemaid budistlike originaaltekste eesti keelde, sealjuures pannes aluse eestikeelse budistliku terminoloogia loomisele. 1990 lõi ta Mahajaana Instituudi, kus õpetati budismi ajalugu, kirjandust ja tõekspidamisi. Samuti sanskriti, paali, tiibeti ja klassikalist hiina keelt. Mälli kirjutatud ja tõlgitud budismialane kirjandus on tänase päevani tunnustatud ja oluline allikmaterjal. (*Ibid.*)

Aastal 2000 loodi Budismi Instituut, mis tõi Eestisse kõnelema inimesi ka välismaalt, sealhulgas ka kolmel korral Tiibeti usulise liidri ja Geluki koolkonna pea Tema Pühaduse XIV dalai-laama Tenzin Gyatso. Samuti vahendas Instituut informatsiooni ja korraldas sündmuseid kõikide budistlike gruppide vahel Eestis. (*Ibid.*)

Väljaspool Mälli akadeemilist ringi oli Eesti esimeseks budistlikuks grupiks 1980ndatel loodud Eesti Budistlik Vennaskond. Grupp polnud ametlik ning kuuldavasti kogunesid selle liikmed aeg-ajalt Tallinnas ühes korteris, viies läbi budistlike rituaale ja praktikaid. Arvatavasti ehtasid nad Lõuna-Eestisse ka neli stuupat, mis olid tollel ajal esimesed sellelaadsed ehitised siinses regioonis. (*Ibid.*)

Sealt edasi loodi 1988 Eesti Budistlik Liit, mis korraldas esimesi retriite Eestis ning liidu tegevusest kasvas välja Tiibeti budismi haru Eestis. (*Ibid.*)

Aasta pärast Eesti Budistliku Liidu asutamist loodi Eesti Triratna Budistlik Kogukond, mis on tänaseni aktiivne ning laiemalt tuntud Budakoja nime all. Tegemist on Eesti pikaageseima aktiivse kogukonnaga ning neil on hetkel nii Tallinnas kui ka Tartus tegutsemiseks oma ruumid. Triratna kogukonna esimene juht Tiina Lõoke oli Eesti esimene inimene, kes sai 2003. aastal ordineeritud *mitraks*. (*Ibid.*)

Tiibeti koolkondadest loodi 1991. aastal Drikung Kagyu Ratna Shri Keskus ja 2000. aastal Khordong'i Liit. Neist viimane on rohkem tuntud Umbusi Budismi Keskusena, kus korraldatakse sageli näituseid, kontserte, retriite, seminare ning keskuse juurde kuulub ka eraldusmaja, kus on võimalik täielikus eralduses praktikaga tegeleda. 2024. aastal loodi

Umbusisse ka rahvusvaheline retriidikeskus, kus viis inimest on alustanud 3-aastase retriidiga. (Läänemets, *n.d.*, *s.n.*)

Eestis on hetkel kaks aktiivset *chan/zen* grupp, mis loodi 2000ndate lõpus. *Sōtō Zen* grupp kohtub iganädalaselt Tallinnas, kuid neil pole kindlat õpetajat. *Chan* grupi on elule toonud Märt Läänemets ning 2016. aastast toimuvad Tartus regulaarsed mõtlusõhtud Läänemetsa juhendamisel. (*Ibid.*)

Toetudes Läänemetsa käsikirjale, siis on või on olnud Eestis budistlike kooslusi veel. Toon need siinses uurimistöös välja vaid nimepidi: Tiibeti Budismi Nyingma Eesti Kogudus (mitteaktiivne), Eesti Dzogtšeni Ühing, Eesti Tiibeti Kultuuriselts (mitteaktiivne), Drikung Vajra Dharma Fortress, Pärnu Dagshang Budismi Keskus. Lisaks on veel kaks traditsioonilise Tiibeti meditsiini keskust: Tiibeti Meditsiini Keskus Men Ling ja Eesti Ngak-Mang Instituut. Samuti kirjutab ta käsikirjas ka ETS-ist, kuid kuna kirjutan sellest ise hiljem pikemalt, siis selles peatükis ma seda eraldi välja ei too.

Akadeemilisel tasandil tegeleb budismiga lisaks muudele valdkondadele 1935. aastal loodud Eesti Akadeemiline Orientaalselts. (Läänemets, *n.d.*, *s.n.*)

Läänemets leiab, et ühe või teise kogukonna väljapaistvus Eesti ühiskonnas sõltub paljuski gruppide enda oskustest ennast peamiselt sotsiaalmeedias nähtavaks teha, tuues ETS'i, Budakoja ja Umbusi Budismi Keskuse eesrindlikumate seas välja. (*Ibid.*)

Kokkuvõtvalt saab öelda, et Eesti budistlik maastik, olles kuskil 100 aastat vana, on üsna mitmekülgne, pidevalt muutuv ja arenev. Hetkel on esindatud kõik põhilised harud (theravaada, mahajaana, vadžrajaana) ning nt meditatsiooni ja Buddha õpetusega saab kogukonna tasandil huvi korral tutvust teha peaaesjalikult Eesti suuremates linnades (Tallinn, Tartu, Pärnu).

1.3. Theravaada budism

Theravaada budism domineerib religioonina peamiselt Sri Lankal, Myanmar'is/Birmas, Tais, Kambodžal, Laoses ja mõningates regioonides Vietnamis, Bangladesh'is ja Hiina lõunapool. Ajalooliselt on see olulist rolli mänginud ka Lõuna-Indias ja Maldiividel. 20. sajandi lõpust on traditsiooni vastu huvi tõusnud ka Ida- ja Kesk-Aasias (Hiina, Jaapan, Korea) ning kultuuriliste mõjutuste ja misjonitöö kaudu ka mujal maailmas. (Crosby 2014, 1)

Kate Crosby toob enda raamatus välja, et theravaada budism on n-ö raamatu religioon, omistades ainuautoriteeti *Tipiṭakale*, mis sisaldab endas väidetavalt otseseid Buddha õpetusi ja sangha toimimise alustalasid. Kuna paali kaanon on ainuke budistlike õpetuste tekstikorpus, mis on säilinud paali keeles, mida võimalik, et kõneleti Buddha eluajal, siis peetakse theravaada traditsioonist lugu kui vanimast säilinud budismi harust. (Crosby 2014, 1)

Võib väita, et kõige olulisemateks Buddha õpetuse traditsiooni säilitajateks ja edasi andjateks on olnud mungad ja nunnad, kes on moodustanud kogukonna ehk sangha. Kuskil sada aastat pärast Gotama surma hakkas sanghasse tekkima erinevusi kloostrireeglite osas, mis viisid viimaks erinevate kloostrikogukondadeni (*nikaya*) ja õpetuse koolkondadeni (*vada*). (Harvey 1990, 2) Crosby väitel kinnitas tänaseni säilinud theravaada koolkond kanda Sri Lankal ja Kagu-Aasias kuskil 3. sajandil eKr (Crosby 2014, 1). Koolkond pole ajas säilinud staatilisena, kuid nad on hoidnud ja hoiavad senini kasutuses vaid varajasi Buddha õpetusi. Hilisemad mahajaana koolkonnad on olnud innovatiivsed, kirjutanud uusi õpetusi ning varajasi õpetusi ja ka praktikaid oluliselt edasi arendanud, teotudes seega lisaks Buddhale ka teistele õpetlastele. (Harvey 1990, 2)

Erinevatest koolkondadest ja õpetusliinidest kõneledes, sooviksin tähelepanu juhtida, et need on sageli katusmõisted, mis aitavad 2500. aasta jooksul kestnud erinevate traditsioonide ja muutuste vahel orienteeruda. Sealjuures ei tohiks ära unustada inimeste poolt reaalselt elatavat ja kogetavat, mis on üldjuhul alati liikuvam, ettearvamatum ja laiahaardelisem, kui ükski katusmõiste suudab kirjeldada. Samuti puudub meil vahetu teadmine, mida inimesed tuhandeid aastaid tagasi mõtlesid või tundsid. Julgen arvata, et praegu esineb hulgaliselt inimesi, kes ei tea koolkondadest mitte midagi ning nimetavad ennast sellest hoolimata budistideks, rääkimata sellest, et esineb Buddha õpetuse järgijaid või budistlike praktikaid teostavaid inimesi, kes ei nimeta ennast budistideks. See omakorda ei tähenda, et katusmõisted või enesemääratlused tuleks kõrvale heita, sest olenevalt situatsioonist, nagu ka siinses uurimistöös, võivad need suureks abiks olla.

Eelnevat võib näitlikustada ka theravaada mõiste endaga, kus Crosby toob esile, et *thera-vāda*, mis otseselt tähendab „vanemate munkade õpetust”, kasutati 1000 aastat pärast ajaloolise Buddha surma, et viidata vanemate munkade õpetustele, kes moodustasid Esimese Suurkogu ning kes kandsid otseselt edasi Buddha eluajal kogutud ja meeles peetud õpetusi. (Crosby 2014, 2-3)

Selline õpetuse edasi kandumine ja järjestikune toetumine „vanemate õpetusele” annab tänapäevasele theravaadale kõige vanema ja autentsema õpetuse sildi, kuid on selge, et kõik Buddha ajast pärinevad tekstid, lood ja „autentsus” on sajandite vältel toimunud protsess (Crosby 2014, 3). Seda enam, et Buddha ning tema esimesed järgijaid midagi kirja ei pannud, vaid andsid õpetust edasi suusõnaliselt.

Theravaada kontseptsiooni teke kui religioosne, kogukondlik, etniline või rahvuslik, on üsna hiljutine areng ning vahe tegemine doktriini ja tekstilise autentsuse varal pole budismis varajasemalt ilmselt üldse oluline olnud. Theravaadat on defineerinud mitmed erinevad faktorid, nt millised kloostrid said keskajal riikliku toetuse, nende vaated pääsesid ka rohkem esile. Alles 19. ja 20. sajandil, mil territooriumi ja rahvuse küsimused tõstsid suurel määral maailmas pead, hakkas oluliseks muutuma ühtsus ja erinevus. Samuti muutusid religiooni, identiteedi ja teaduse kontseptsioonid ning sellest lähtuvalt hakkas lääne teadlaskond vahet tegema budistlikel koolkondadel ning seda peaaugulikul doktriini baasil. (Crosby 2014, 3-4)

1.4. Theravaada munklus, kloostrielu ja reeglid

Tänapäeva theravaada munklus järgib kõige varajasemate Buddha järgijate/munkade distsipliini, mille hulka kuulub tseremoonia (ordinatsiooni) läbimine, mis märgib ära hetke, mil inimene loobub maistest ahvatlustest ja kohustustest ning võtab vastu mungareeglid; täielikult kiilaks aetud pea; mittesöömine pärast kella 12 päeval; tsölibaadi hoidmine; lihtsa mungarüü kandmine; toetumine ilmalike inimeste annetustele (nii palju, kui võimalik); ja enamiku ajast hoidumine füüsilistest ülesannetest/tööst. Sellise distsipliini järgimine pole ainiti oluline olnud munkade enda usuliste tõekspidamiste ja praktika toimimise jaoks, vaid on tähtsat rolli mänginud ka traditsiooni ajas püsimises ja edasi kandumises ning õpetuste ja meditatsioonipraktika levikus maailmas. (Crosby 2014, 2) Seega võib muuhulgas järeldada, et budistlik munklus sai alguse juba Buddha eluajal ning on katkematult tänaseni püsinud.

Munga ordinatsioonidel on kaks taset. Esimene on *samanera*, noviitsi staatus, kus noormunk peab edaspidi kinni kümnest juhiseist. Teine on *bhikkhu*, munga staatus, kus munk peab kinni 227-st reeglist ja veel mõningatest lisaregulatsioonidest. (Crosby 2014, 197)

Kümme juhust, mis kõigepealt järgida võetakse on: (1) hoidumine elu võtmisest ja sellele kaasa aitamisest; (2) hoidumine selle võtmisest, mida pole antud; (3) tsölibaadi kohustus; (4) hoidumine valetamisest; (5) hoidumine meelemürkidest; (6) hoidumine valel ajal söömisest; (7) hoidumine tantsu-, laulu- ja muusikasündmustel osalemisest; (8) hoidumine enda lõhnastamisest, pärgade ja salvi kandmisest; (9) hoidumine suurtel ja kõrgetel asemetel magamisest; (10) hoidumine kulla ja hõbeda käsitlemisest. (Crosby 2014, 117)

Theravaada traditsiooniga riikides on mungaks saamise põhjused erinevad, kuid kõrgel kohal on hariduse omandamine ja moraalseste pälvimuste kogumine. Sri Lankal on eelduseks, et mungaks jäädakse terveks eluks, olenemata, et paljud ordineeritakse juba lapsena. Teistes Kagu-Aasia riikides on ajutine ordineerimine üsna tavapärane nähtus. (Crosby 2014, 197)

Tihtilugu on läänelik lähenemine mungastaatusele, et see on sügavalt kaalutletud isiklik otsus ning sisaldab vaimseid sihte. Samuti nähakse munkasid eristuvate ja “kõrgematena”. Theravaada traditsiooniga riikides ei pruugi mungaks ordineerumise valik olla üldsegi otseselt inimese isiklik valik või juhinduda vaimsetest sihtidest. Mungaks saadakse sageli pelgalt peavarju, toidu ja turvalisuse huvides. Samuti võib oodata seda poisslapselt tema perekond või kogukond ning vahel saadetakse kloostritesse käitumisraskuste või rehabiliteerimise eesmärkidel. Vahel soovivad mehed kõrvale hoida militaarsetest kohustustest. Sanghas olemine võib võimaldada reisimist, erinevate õpetajate all õppimist ja privilegeeritumat staatust ühiskonnas. Sealjuures muidugi hoolitakse ka moraalsest poolest, kus usutakse, et kasvõi paar päeva mungana veedetud aeg on tohutute pälvimustega² ning sanghas oldud aja jooksul avastatakse sügavam *Dhamma* ja soov mungaks jäädagi. Samuti on sanghas võimalik kogeda kuuluvustunnet. (Crosby 2014, 199-203)

Mungastaatusest loobumise põhjused on väga erinevad. Sinna alla võivad kuuluda võimetus mungareeglitest kinni pidada, tervislikud põhjused (nt diabeet, kus ilmselt on vajadus süüa ka pärast 12), vajadus hoolitseda materiaalselt ja/või emotsionaalselt enda vanemate või pere eest, soov “elu nautida”, partnersuhteid luua. Sageli plaanitigi

² Pälvimus – virgumist soodustav tegur, mida saadakse heategude, ohverdamise, annetamise, õige mõtlemise vms teel. (vrd Mäll *et al.* 2011, 175)

lühikeseks ajaks ordineeruda või ei kogetud loodetud tulemusi meditatsioonipraktikas ja *Dhamma* järgimises. (Crosby 2014, 208-209)

Sangha toetub *Vinaya-piṭakale*. *Vinaya-piṭaka* püüdluseks on anda kloostri kogukonnale selged juhised ja reeglid elamiseks ning eluviisiks, sisaldades 227 reeglit *bhikkhu* staatuses munkadele ja 331 reeglit nunnadele (*bhikkhunis*) Neid reegleid täpselt järgides peaks olema tagatud kõik eeldused, et elada Buddha õpetuse kohast harmoonilist elu ning liikuda lõpliku eesmärgi, *nibbāna*, suunas. Ning seda just täpselt eelduste kohaselt. Theravaada budismi vaatest lähtuvalt ei taga pelgalt *vinaya* järgi elamine *nibbānat*, vaid seda aitab teostada lisaks munga või nunna täielik pühendumine meditatsiooni praktikale ning õpetuse nii teoreetilise kui ka praktilise poole vaatlemine, õppimine, teostamine ja täielik mõistmine. *Vinaya* on abiks ja tingimuste loojaks kõrgemate eesmärkide saavutamiseks. (Gombrich 2006, 90) Seega, mulle tundub, et kui rääkida kloostrielust, siis on *vinaya* selle lahutamatu osa, sest näib, et just see seobki nii isiklikul kui kogukondlikul tasandil sangha omavahel kokku.

Munga eluviisi eesmärk on „lihtne elu”, mis suures plaanis tähendab kõikide ihade ja soovide peatumist ja rahulolu saavutamist. Praktilises mõttes tähendab see võimalikult vähese omamist ja tavapärase sidemete kaotamist perekonna ja muu sotsiaalse kogukonnaga väljaspool kloostri kogukonda. Kloostri kogukonna liige peab olema võimeline toetuma ainult iseendale. Seda puhuks, et valmistada meeleseisundit ette püsivaks igapäevaselt võimalikult lähedal *nibbāna* seisundile. (Gombrich 2006, 90)

Kehtib hea tava, et mungad on ihuliselt eraldatud, kuid ühtsed mõttelaadilt. See tähendab, et sangha hoiab ühte, sealjuures vastutamata kellegi virgumisteedekonna eest, kuid panustades sellesse, et see oleks võimalik ja kättesaadav kogukonna kaasliikmetele. Sellest lähtuvalt lasub Theravaada munkadele sageli kriitika, et nad ei panusta teiste heaolusse, keskendudes vaid enda virgumisele, mille osas nad ise võivad olla küllaltki tundlikud, tuues välja, et kellegi eest nad midagi teha ei saagi, kuid munga kõige olulisem ülesanne on olla eeskujuks ja näidata teistele teed kannatustest vabanemiseni. (Gombrich 2006, 115) Sealjuures täiendaksin, et lisaks eeskujule, on ilmselt olulisel kohal ka hüveliste vaimsete sõprade olemasolu munkade näol, kellega igapäevaselt arutleda õpetuse ja praktika üle, mis samuti aitab hoida munka Buddha õpetuse kohasel õigel teel.

Theravaada traditsiooni südameks on Gombrich'i arvates hoolikas praktiline meeletraining, mõistmaks *dhukkat* ning selle sügava mõistmise kaudu *dhukkast*

vabanemine. Selle juures on väga oluline moraal, mis sisaldab theravaada traditsiooni kohaselt nii meditatsiooni, tarkust kui ka virgumist. *Vinaya* kannab moraali, mis aitab mungal reegleid uurides, õppides ja teostades mõista enda tegusid, mis võivad olla tehtud nii mõttega kui ka kehaga ning nende tagajärgi. (Gombrich 2006, 91) Sellest lähtuvalt mulle näib, et moraal ei ole ainiti vaimsed väärtused, vaid ka tegutsemine, mis on üksteisest sõltuvad. Näib, et aluseks on meditatsioon, mis praktiline tegevusena viib vaimse tarkuseni, kus omakorda tarkus kandub ja rakendub eluviisi, ning seejärel leiab aset virgumine. Nii jõuan järelduseni, et *vinaya* moraalse raamistiku järgimine ja õppimine loob üsna lineaarse ja idealistliku pildi (munga)elu elamisele, kuid ilmselt *nibbāna* poole püüdlemine ja selle saavutamine midagi sellist peabki olema.

1.5. Theravaada budism Eestis

Minule teadaolevalt Eesti ainuke theravaada budismiga tegelev ja seda järgiv kogukond on Eesti Theravaada Sangha. ETS on loodud 2014. aastal. Alates 2016. aastast on ETS-il maja ja maa Aegna saarel, kus asub mungaklooster ja Wat Phra That Doi Suthepi Aegna Meelearenduskeskus. Hetkel on ETS-is kolm munka, kellest üks on noviits ehk noormunk. (ETS Klooster, *n.d.*-a)

Aegna Meelearenduskeskusesse on oodatud kõik inimesed, kes on huvitatud meelearnest ja/või Buddha õpetusest, olenemata nende religioosest taustast ja veendumustest (*Ibid.*).

ETS-il on mitmeid eesmärke, milleks on virgumisteele asunute õpetamine ja abistamine, informatsiooni vahendamine ja koostöö tegemine sarnaste asutuste ja kogukondadega, mõtlus- jm laagrite läbiviimine, kursuste ja õppegruppide juhendamine, õppe- ja kultuurireiside korraldamine ning soovijatele traditsioonikohase Buddha õpetuse jagamine. Sealhulgas on neil ambitsioon tutvustada Eestis ja Euroopas paali keelt ning koostada interaktiivne paali-eesti-paali sõnaraamat. Samuti toimub järgemööda *Tipiṭaka* tõlkimine eesti keelde. (*Ibid.*)

Tulevikus soovitakse täielikult renoveerida Aegna klooster ning ehitada Tallinnase kõiki koolkondi koondav budistlik tempel (ETS Klooster, *n.d.*-b).

Munkade igapäeva ülesanneteks on *vinaya* teostamine ja kõlbluse arendamine; meelearnest ehk kõrgema keskendatuse, teadlikkuse ja läbinägelikkuse arendamine

ning keskendatuses ilmnunud kogemuste reflekteerimine ja integreerimine; *Dhamma* õppimine ja retsiteerimine (ning selle edasi andmine). (ETS Klooster, *n.d.-a*)

Empiiriline osa

2.1. Sissejuhatus

Käesoleva töö empiirilises osas annan esmalt ülevaate valimist ja informantideni jõudmisest. Järgmisena kirjeldan ettevalmistust intervjuudeks ja osalusvaatluseks ning annan ülevaate nende teostamisest ja struktuurist. Seejärel kirjeldan, kuidas käsitlesin informantide andmeid, millele järgneb intervjuude ja osalusvaatluse kaudu saadud andmete analüüs jaotatuna kolme teemablokki: mungaks saamise motiivid ja mungaks jäämise põhjused; algne ettekujutus mungaelust ja tegelik elu mungana; munkade igapäevaelu ja osalusvaatlusel tehtud tähelepanekud munkade igapäevaelust. Viimasena arutlen saadud tulemuste üle ja kõrvutan neid ka töö teoreetilise poolega.

2.2. Valimi kirjeldus ja informantideni jõudmine

Uurimistöö valimiks on kõik theravaada budamungad ning üks endine munk, kes Eestis püsivalt elavad. Informantide arv on neli inimest. Informandid on Eesti Theravaada Sangha mungad ning üks endine ETS-i munk. Kõik informandid on täisealised; kolm on eesti ja üks soome rahvusest.

Kuna olin informantidega enne uurimistöö alustamist juba isiklikult tuttav, tegin esmalt kindlaks, kas informantidele on üldse võimalik uurimistöö teostamise perioodil ligi pääseda ning neid uurida. Võtsin nendega ühendust e-kirja teel, kirjutades ETS-i e-posti aadressile ja endise munga e-posti aadressile. Selles kirjas tutvustasin ka enda potentsiaalset uurimistööd. Kui informantidele oli ligipääs kinnitatud ja TÜ inimuuringute eetika komiteelt oli saadud kooskõlastus uurimistöö läbiviimiseks, siis saatsin kõikidele munkadele ja endisele mungale e-kirja teel digiallkirjastamiseks informeeritud nõusoleku vormid (vt Lisa 3 ja Lisa 4), mis kinnitasid nende vabatahtliku osalussoovi uurimustöös. Seejärel algasid edasiste kokkulepete tegemine intervjuude ja osalusvaatluse teostamiseks.

2.3. Ettevalmistus intervjuudeks ja osalusvaatluseks

Pärast uurimistöö eesmärgi ja uurimisküsimuste püstitamist hakkasin looma intervjuu küsimustikku (vt Lisa 1), mis toetaksid uurimistöö eesmärgi saavutamist. Seetõttu koostasid esmalt küsimused, mis aitaksid kirjeldada mungaks saamise ja selles eluvalikus püsimise põhjuseid ning seda, milline on munga argipäev. Hiljem tekkisid juurde küsimused, mis potentsiaalselt aitaksid sügavamalt mungaks olemise motivatsiooni ja mungakogemust kirjeldada ning tooksid välja selle eluvaliku lihtsad ja keerulised aspektid. Samuti ettekujutused mungaelust ning kuidas need ettekujutused on ajas muutunud. Seejärel koostasid küsimused, mis kirjeldaksid mungaelu Eestis, tooksid välja selle puudused ja eelised ning juhul, kui informandil oli ka välismaal mungana elamise kogemus, võimaldaksid küsimused seda kogemust avada ning võrrelda Eestis kogetuga. Viimasena moodustasin küsimustiku sisse- ja väljajuhatavad küsimused, kus intervjuu algus võimaldaks sisse elada ja rääkida Buddha õpetuse leidmisest ja selle järgijaks hakkamisest ning intervjuu lõpp avaks teiste munkadega koos elamise kogemust ning Theravaada Sangha olemasolu võimalikku olulisust teistele inimestele.

Endisele mungale said loodud enamjaolt samad küsimused (vt Lisa 2), kuid mineviku vormis ning lisandusid küsimused mungaelust loobumise põhjuste ja sellele otsusele järgnenud tagajärgede kohta. Sellest lähtuvalt lõin küsimuse ka praeguse seotuse ja suhete kohta ETS-i kogukonna ja munkadega.

Intervjuu küsimustik sai läbi arutatud minu lõputöö juhendajatega, mis tõi kaasa paar lisaküsimust ja mõne sõnastusliku muudatuse.

Enne intervjuusid kirjutasid intervjuu küsimused arutist ümber osalusvaatluse märkmikusse, et mul oleks mugavam küsimusi intervjuusid tehes lugeda ning et minu ja informandi vahel ei paikneks intervjuu ajal võrdlemisi suurt tehnikaseadet, mis võiks luua ehk liialt formaalse õhustiku ja “ülekuulamise” tunde.

Osalusvaatluses ettevalmistused olid pigem olmelised kui sisulised. Esmalt tegin munkadega kokkuleppe, millal osalusvaatlust teostan. Mul oli vaja enda elukorraldus vastavalt korrigeerida, et saaksin Aegnal pikemalt viibida. Vaatelt enne osalusvaatlust soetasid endale osalusvaatluse märkmete tegemiseks märkmiku ning pakkisid kaasa soojad riided, sest teadsid, et kloostriks on võrdlemisi külm. Samuti võtsid kaasa toidupoolist.

Ennast sisuliselt ette valmistades pidasin silmas printsiipi, et minu eesmärgiks on jälgida munkade igapäevaelu, selles parajal määral osaleda ning kogetust märkmeid teha. Kuna olen mungakloostri aastate jooksul korduvalt käinud enne käesoleva uurimistööd teostamist, siis oli minu jaoks oluline end teadlikult häälestada nii, et suudaksin vaadelda toimuvat värske pilguga ning asuda uurija positsioonile. Seda aitas lihtsustada asjaolu, et ma polnud kloostri kunagi varem viibinud väljaspool suve ehk n-ö hooaega, mil kloostri on pidevalt külalisi ja retriite ning üldine õhustik on sellest tulenevalt teistsugune.

2.4. Intervjuude ja osalusvaatluse teostamine

Kuna mungad viibisid 2025. aasta jaanuaris ja veebruaris eralduses ning välismaailmaga ei suhelnud, siis võttis osalusvaatlus aset alles märtsis 2025 ning kestis üheksa päeva. Nendest kuus päeva veetsin Aegna mungakloostri. Selle aja sees ning pigem teises pooles teostasin ka kõikide informantidega intervjuud. Kuna informantidega eelnevalt telefoni teel osalusvaatluse ja intervjuude teostamise kokkuleppeid tehes selgus, et nad korraldavad ja viivad Tallinnas läbi ka budistliku psühhoteraapia sissejuhatavat kursust, siis algas ja lõppes minu osalusvaatlus kahepäevaste kursustega, mis toimusid Tallinna kesklinnas ning kus veetsin suurema osa päevast kursusel osaledes ja vaadeldes. Nende päevade õhtud ja ööd viibisin informantidest eemal.

Intervjuude teostamise aja leppisin munkadega jooksvalt osalusvaatluse ajal kokku ning endise mungaga suhtlesin e-maili teel. Kõik intervjuud toimusid märtsis 2025 Aegna saarel. Enne osalusvaatluse algust ja endise munga puhul enne intervjuu algust palusin kõikidel informantidel uuesti läbi lugeda informeeritud nõusolekute vormid (vt Lisa 3 ja Lisa 4), küsida vajadusel täiendavaid küsimusi ning seejärel nõusolekud digiallkirjastada. Kõik intervjuud toimusid silmast silma kohtumiste käigus ja eesti keeles ning ühel juhul inglise keeles, kui intervjuueerisin soomlasest munka.

2.5. Intervjuude ja osalusvaatluse struktuur

Andmete kogumine informantidelt toimus poolstruktureeritud intervjuudena (vt Lisa 1 ja Lisa 2). Ajaliselt oli ühe intervjuu kestuseks planeeritud ligikaudu 45-60 minutit. Intervjuud kestsidki keskmiselt tund aega ning ühel juhul pea poolteist tundi. Enne

intervjuu algust ütlesin informandile, et salvestan intervjuu ning pärast transkribeerimist kustutan salvestused. Seejärel andsin informandile ülevaade käsitlemisele tulevatest teemadest ning tõin välja, et mõned küsimused võivad tunduda sarnastena ning vajadusel võib julgelt küsida täpsustusi. Samuti rõhutasin, et alati võib loobuda mõnele küsimusele vastamisest ning vastata võib täpselt nii, nagu soovitakse ning võtta vastamiseks aega.

Intervjuusid salvestasin korraga nii diktofoni kui ka telefoni vastava rakendusega, pisendamaks võimalust, et midagi võib tehnilistel põhjustel kaotsi minna. Intervjueerijana pidasin oluliseks olla avatud, sõbralik ja kaasamõtlev, mis väljendus selles, et vältisin igasugust hinnangute andmist sõnaliselt või näoilmetega. Lisaks lubasin informandil ise valida, kus ta soovib vestelda ning seadsin end ise alati mugavalt istuma ja teatava nurga all, mis väldiks n-ö silmitsi seismise tunnet. Samuti ei teinud ma intervjuude ajal märkmeid ega ajanud ettevalmistatud küsimustes näpuga järge. Lähtusin üles kerkinud teemadest, küsisin informandi jutust johtuvalt sageli jätküküsimusi, samuti väljendatud mõtetele või metafooridele täpsustustavaid selgitusi. Küll aga oli mulle oluline, et minu küsimustiku küsimused leiaksid ühel või teisel viisil vastused. Juhtus ka seda, et informant võis ühele küsimusele vastates ka mõnele teisele minu plaanitud küsimusele juba vastata või mõne teise küsimuse sees täiendada eelmist. Tavaliselt enne viimast või viimaseid küsimusi väljendasin, et hakkame jõudma intervjuu lõpuni ning intervjuu lõppes tänuavaldusega ja salvestamise lõpetamisega. Kõik intervjuud kulgesid minu hinnangu sujuvalt ja kogesin informantidelt usaldust, avatust ja lahkust.

Kogusin andmeid ka osalusvaatluse teel, kus viibisin informantidega kokkulepitud ajaperioodil nii Tallinna kesklinnas kui ka Aegna mungakloostri ning tegin toimuva meele pidamiseks osalusvaatluse märkmikusse märkmeid. Märkmete tegemine oli ainuke viis, kuidas ma osalusvaatlust n-ö salvestasin ehk ma ei teinud nt fotosid või videosalvestusi. Olin planeerinud osalusvaatluse kestuseks maksimaalselt kaks nädalat, millest tegelik osalusvaatlus kestis 9 päeva. Seda asjaoludel, et selline ajaraam sobis informantidele kõige paremini ning kuna teostas osalusvaatlust lõputöö esitamise tähtaja suhtes üsna hilja, siis soovisin, et mul jääks aega andmete analüüsimiseks ning kokku kirjutamiseks.

Osalusvaatlus oli Aegna mungakloostri üles ehitatud printsiibile, et olen kaasas munkade päevarütmiga ning otseselt või kaudselt kursis nende tegevustega. See tähendas, et mõnikord küsisin, mis neil plaanis on või millega nad tegelevad, ent ei viibinud otseselt

tegevuse juures. Seda sageli juhtudel, kui mungad hommikupoolikul tegelesid tunde arvutis oma ülesannete täitmisega või oma toas mediteerimisega. Teinekord aga olin vaatlejana või osalejana tegevuse juures, nt olin igal hommikul ja õhtul nendega koos retsiteerimas ja mediteerimas ning kuulasin nende *Dhamma*-tunde või koosolekut. Pidasin oluliseks, et minu sealviibimine oleks võimalikult loomulik ning mõlemale poolele ruumi loov, sest minu eesmärk polnud mingisugust järelvalvet teostada või igat liigutust jälgida, vaid pigem saada ettekujutus, milline on munkade argipäev ning millised on nende elutingimused. Samuti lõin päevas iseendale aega, nt saare peal jalutades, mis osutusid osalusvaatluse kontekstis olulisteks reflekteerimise momentideks.

Osalusvaatluse osaks oli munkadega ka Tallinna kesklinnas budistliku psühhoteraapia kursuse läbiviimise juures viibimine. Mõlemal korral oli kursusel ETS-i munkadest kohal kaks munka. Üks neist oli läbiviija ja teine n-ö assistent. Esimesel korral oli minu osalusvaatlus üles ehitatud selliselt, et olin justkui nagu teisedki osalejad, kes kursusel olid. Küll aga andsin ma kursuse alguses kõigile teada, kes ma olen ning millistel asjaoludel kursusel viibin. Lisaks sisulisele kaasas olemisele, tegin ka enda uurimistöö eesmärgist lähtuvalt osalusvaatluse märkmikusse tähelepanekuid. Teisel korral panid mungad mind veidi eemale istuma ning tõid ise osalistele välja, miks ma seal viibin. Seda põhiliselt põhjustel, et olin kursuse nädal aega enne juba läbinud, kursuse kohad olid täitunud ning kuna pidin teisel päeval isiklikel põhjustel varem lahkuma, siis mungad leidsid, et kursusel osalejate grupiprotsesside jaoks oleks oluline mind juba koheselt sel juhul kõrvaltvaataja rolli panna.

2.6. Informantide andmed

Uurimistöös ei kasuta ma informantide nimesid, vaid viitan neile numbrilise koodiga: Informant 1 (I1), Informant 2 (I2), Informant 3 (I3). Endisele mungale viitan koodiga „endine munk”. See ei taga küll uuritavate anonüümsust, kuna uuritavate hulk on väike, aga umbisikustab nende väiteid, sest nimeline viitamine pole käesolevas uurimistöös vajalik. Kuna tegemist on/oli juba kutsumuse poolest avaliku elu tegelastega, neid on võimalik mungakloostri külastada ja internetiotsingute kaudu nimeliselt leida, siis ei saa informante antud uurimistöös käsitleda anonüümsete isikutena. Küll aga kasutan uurimistöös informantidele ja nende öeldule viidates koode. Informandid on teadlikud, et

nad on avaliku elu tegelased ning huvilistele üles leitavad ning sellekohane info oli lisatud ka nende poolt allkirjastatud informeeritud nõusolekute vormi (vt Lisa 3 ja Lisa 4)

Intervjuude ja osalusvaatluse käigus kogutud andmestikku käsitlesin vastavalt TÜs sätestatud juhendile „Isikuandmete töötlemine üliõpilaste lõputöös“ (2023). Salvestatud intervjuud transkribeerisin kahe nädala jooksul salvestamise ajast lugedes. Algsed salvestised laadisin krüpteerituna enda kasutajakontole TÜ OneDrive’is ning pärast transkribeerimist kustutasin need. Osalusvaatluse päevikut hoidsin enda kodus kõrvalistele isikutele teadmata kohas või iseendaga kaasas. Ligipääs transkriptsioonidele ja osalusvaatluse päevikule oli vaid minu juhendajatel Vivian Puusepal ja Roland Karol.

2.7. Saadud andmete analüüs

Jaotan andmete kogumisel saadud info lähtuvalt enda lõputöö uurimisküsimustest kolme teemablokki. Esimene teemablokk keskendub küsimusele, miks ETS mungad on mungaks saanud ja jäänud. Endise munga puhul hõlmab see lisaks mungaks saamise põhjustele ka loobumise põhjuseid.

Teine teemablokk avab, kuidas erinesid teineteisest algne ettekujutus mungaelust ja tegelik elu mungana. See hõlmab muuhulgas informantide väljakutseid ja rööme seoses mungaeluga.

Kolmas teemablokk keskendub informantide igapäevaelule Eestis. Seal tulevad kõne alla ka võrdlused mungaeluga Tais ja/või Sri Lankal, kogemused Eestis ja siinses ühiskonnas toimimises ning samuti jagan enda osalusvaatlusel märgatut.

Teemablokkides andmeid analüüsides ja esitledes esitan vastuseid koondavaid loetelusid ja/või toon välja informantide jutus kogetud sarnasusi. Näitlikustamiseks või nüansside ja erisuste väljendamiseks viitan konkreetsetele informantidele kas nende sõnu refereerides ja/või tsiteerides. Toon välja, et kuna üks intervjuu on tehtud inglise keeles, siis need mõtted ja tsitaadid on minu tõlke kaudu edasi antud eesti keeles.

I teemablokk: mungaks saamise motiivid ja mungaks jäämise põhjused

Intervjuusid analüüsides selgus, et informantide mungaks saamise põhjused on üsna suurel määral seotud ka üldisemalt Buddha õpetuse leidmisega ja selle tähendusega

informantide elus. Seda ilmselt ka seetõttu, et minu esimene küsimus puudutas Buddha õpetuse leidmist ja budistiks hakkamist, millele peagi järgnes küsimus mungaks saamise põhjuste kohta. Kõik informandid viitasid, et nende huvi budismi vastu tekkis väga ammu. Kaks tõid konkreetselt välja, et see juhtus juba nooruspõlves. Samuti viitasid kõik mingisugusele otsingule elus, olles kokku puutunud kas psühholoogia, võitluskunstidega, teiste tehnikate ja praktikatega, samuti ka teiste budistlike koolkondadega, kuid need polnud pakkunud oodatud vastuseid ja rahulolu, mille nad lõpuks theravaadas ja/või Buddha õpetuses leidsid. Järgnevalt paar näidet selle ilmestamiseks.

I1: Tegin meditatsioone läbi, jaa, jaa, minus nagu tekkiski siukene, kuidagi siuke...üllatus, mitte üllatus, aga märkamine - aga see oligi see, mida ma otsisin!! Et ja nüüd ma olen selle saanud. Ja see oli minu jaoks nii nagu siuke nagu sügav psühholoogia. Kui ma lihtsalt psühholoogiat lugesin, siis see oli nagu rohkem sellised teooriad. Ja noh, ta oli tore, aga Buddha õpetus keskendus juurele, et see nagu kõnetas mind hästi palju.

I2: Theravaadat, ja sellega ma sain rohkem tuttavaks Sri Lankal, siis ma hakkasin käima meditatsiooniretriitidel. [...] siis ma sain aru, et see on täpselt see, mida, mida ma olen siin maailmas otsinud ja mis kõnetab mind kõige sügavamalt, mis on minu jaoks elu olemuse selline vahetu, ehe ja TÕENE....nii nagu ma seda kogen ise.

Mungaks saamise põhjustest rääkides tõi endine munk välja, et kui ta lapsena piiblist üleloomulike võimete kohta lugedes, siis sellest ajast otsis ta tehnikaid, mis nende võimetenähtude viiks. Theravaada budismis oli see tema jaoks olemas ning kuna ilmalikus elus oli keeruline ressursse leida, siis mungaks hakkamine pakkus aega ja ruumi, et üleloomulike võimete mõistmise, kogemise ja saavutamise tegeleda. Samuti tõi ta välja, et oli pikalt mungaks saamisest mõelnud ja unistanud, ning tundis, et seda unistust ei tasuks edasi lükata.

Teiste informantide puhul oli üheks ühendavaks elemendiks mungaks hakkamise puhul, et neil ei olnud algselt plaanis otseselt mungaks hakata, vaid nad ordineerusid peamiselt õppimise ja meelearenduse eesmärkidel lühikeseks ajaks, kuid kuna neile see elu sobis ja meeldis, siis nad otsustasid mungaks jääda. Lisaks tõid informandid välja ka teisi põhjuseid. I1 tõi välja, et ta huvitus ökopoes töötamisest ning oli enda sees valiku ees, kas hakata mungaks või minna tööle ökopoodi ning ta valis mungaks hakkamise, sest seal tundus rohkem avastamist. Samuti ta lisas, et soovis mõista olemasolu ja *dukkha* 'st vabaneda. I2 tõi välja, et munklus on miski, mis talle sobib ning see on õige viis

elamiseks. Samuti lisas, et tal on soov õppida ja ennast arendada ning ka teistele soovijatele autentset Buddha õpetust edasi anda. I3 väljendas tunnet, et ta oli kõik huvipakkuva elus ära teinud ja tema elus polnud kõige paremas mõttes enam mitte midagi ning ETS on tema jaoks kõige õigem koht.

Põhjuste osas, mis mungaelu juures hoiab tõi I1 välja surmateadlikkuse ja soovi kindlustada endale järgnevas eludes sünnid heaolusse, mis viimaks viiks virgumiseni. Samuti ta lisab, et ta ei oska midagi ilmalikus elus enam teha, tal puudub selle vastu huvi ning ilmselt ta pettuks ilmalikus elus. Tal pole huvi pere ega partneri vastu, leides, et see on energiat nõudev ning näeb, et tal on pigem vaja endale keskenduda. Lõpetuseks lisab: „Ja noh, lõpuks tahaks ikkagi kannatustest vabaneda. Kaua ma ikka siin veel olemasolu rattas pöörlen, et juba niigi kaua“. Ka I2 toob välja teatava surmateadlikkuse, lisades sellele moraalseid aspekte:

I2: Okei, kui võtame seda, mis asi on elu, siis eelkõige on munklus üks stiil, kuidas elada, üks põhimõte, mille järgi elada. Ja elu iseenesest ju lõpeb surmaga. Me kõik sureme ära ja nüüd ongi küsimus, et kuidas ma elan ja minu jaoks on munklus selline elamise viis, mis on kõige mõistlikum, kõige sõbralikum, kõige kaastundlikum, kõige hoolivam ja ma ei tea, miks ma peaksin teistmoodi elama. Minu jaoks on pigem küsimus, et miks kõik ei ela nii? (naerab)

I3 toob välja, et mungaelu juures hoiab teda lihtsus ja võimalus keskenduda meditatsioonile, mis on tema jaoks kõige olulisem. Teiseks toob ta välja, et on leidnud Sangha, kus ta tunneb ennast väga koduselt ja tõeliselt vastuvõetuna sellisena, nagu ta on. Samuti lisab, et tal pole enam soove ilmalikus elus midagi saavutada ning ta ei jää peaaegu millestki ilma (vihjates sellele, et ta pole kiindumustest veel täiesti vaba). Natuke hiljem ihadest rääkides, toob ta välja, et saavutamaks sügavaid meditatiivseid seisundeid, selleks on vaja lahti lasta ilmalikest ihadest ja maised ihad on alati kannatuse aluseks ning ei paku kunagi päriselt õnnetunnet. Seega on talle selge, et maine elu on illusioon ja tal on kõige parem olla kloostri.

Kui küsisin endise munga käest, miks ta mungaelust loobus, siis ta väljendas, et see oli tema jaoks liiga raske ning ta tundis kõige rohkem puudust rattasõidust ja vabaduse tundest, mida see tõi. Temas oli igatsus kogeda kergust ning lisas, et kohati tõi teda tagasi väga lihtsad maised naudingud, nagu nt soov õhtuti süüa. Samuti väljendas ta tollaegset soovi maist elu rohkem kogeda ja tundma õppida, väljendades, et ta oli seni justkui ainult üht tüüpi kogemusi kogunud ning kui ta kohe ei loobu, siis hiljem on ta liiga

vana ning võib tugevalt kahetseda ja kahetseda oleks kõige kohutavam. Samuti väljendas ta taipamist, et tal olid enda vanematega auklikud suhted ning soovis neid ilmalikku ellu naastes parandada.

Kui uurisin lisaks, et mida loobumise otsus endaga kaasa tõi, siis esmalt ütles ta naerdes, et suure vabanemise ja rattasõidu. Tõsisemal noodil jätkates ta tõdes, et tagasi tulemine ilmalikku ellu polnud üldse lihtne ning üsna pea oli vaja hakata tööl käima. Pärast pikemat pausi ta lisas, et üsna keeruline on mungaelu perioodile hinnangut anda kuid arvab, et see oli oluline protsessi osa. Ta leidis, et mõneti kukkuks mungaks hakkamine robustselt välja ning see muutus oli liialt radikaalne ja raske, kuid mungaks saamine võimaldas tal mineviku koormast lahti saada ja selgemalt edasi minna.

Seejärel küsisin, kuidas teised sanghas tema mungaelust loobumisse suhtusid, siis ta ütles, et ilmselt mitte kuigi hästi ning see tekitas pingeid, sest sangha oli pisike ja justkui perekond, kellel olid ühised plaanid ning kui üks pereliige otsustab lihtsalt lahkuda, siis tekitab see segadust. Samuti ta lisas, et sanghas suhtutakse ilmalikku ellu paratamatult hinnanguliselt ning vastupidi. Vaimulik maailm seisab justkui ilmaliku kohal ja vaimulikust elust taandumine on mõneti tagasiminekuks, mis hakkas ka omavahelistes suhetes rolli mängima. Küsimusele, kuidas tal hetkel ETS-iga suhted on, vastas ta, et need on toetavad, sõbralikud ja lähedased ning pole kunagi nii head olnud. Samuti ta lisas, et väärtustab väga suhet munkadega ning nende olemasolu tema elus toetab tema püüdlusi ning hoiab meeles peaesmärki saavutada inimpotentsiaali täielik teostumine. Küsimusele, kas tal on plaan kunagi uuesti mungaks hakata, ta vastas, et kaugemas tulevikus tal see plaan on.

II teemablokk: algne ettekujutus mungaelust ja tegelik elu mungana

Mõistmaks sügavamalt mungaelu sisu ja selle vahetut kogemist, soovisin teada, kas ja millised olid informantide ettekujutused mungaelust ja kuidas see päriselt nende jaoks kujunes. Täpsemalt küsisin, kuidas nad kujutasid mungaelu ette enne mungaks saamist ja kui võrd on nende ettekujutust mungaelust muutunud mungana elatud aja jooksul.

Sellele küsimusele vastasid informandid väga erinevalt. II eeldas, et mungad ei tee kunagi vigu ja suudavad 100% keskenduda praktikale, kuid tegelikkuses on takistuste esinemine loomulik. Ta lisas, et kuigi ta hakkas nägema, et mungad teevad vigu ja meelt

on väga raske muutusele suunata, siis munkadel on olemas püüdlus ja sõbralikkus ning antakse endast parim. Samuti ta lisas, et tema lootus oli pidevalt keskenduda meele treenimisele, kuid tegelikkuses on kloostri vaja tegeleda ka kohustustega. I2 väljendas ettekujutust virgumisele ja sellega seonduvale illusoorsele:

I2: Nii et võib-olla ootused, mis mul oli budamungaks saamisel, oli pigem see, et eesmärk on virguda ja vabaneda kannatustest ja see ootus on tegelikult täitunud. Ta ei ole täitunud viisil, mida ma kujutasin, aga ma olen õnnelik, et ta ei ole selliselt täitunud, seepärast, et see oleks olnud illusioon. Või see oli illusioon ja iga illusiooni saatus ongi tegelikult kokku kukkuda, nii et mida kiiremini me illusiooni läbi näeme ja sellest vabaneme, seda parem on.

Samuti ta lisas, et kõiki mungaelu aspekte ei saa tänapäeval nii teostada, nagu Buddha ajal, kuid paljut siiski saab säilitada ja järgida nii, nagu Buddha õpetas. Selleks on vaja leida viis, võimalus ja sobiv sangha.

I3 tõi välja, et tema ettekujutus ei erinenud kuigi palju reaalselt kogetavast. Ta eeldas, et kloostrielu on võib-olla veidi karmim, kui see tegelikult on, tuues välja, et reegleid küll on, aga alati on ruumi eranditeks. Samuti toob ta välja huumori aspekti: „Siin on palju huumorit. Asjad ei ole pühad, saad nalja teha kõige üle, isegi Buddha üle. Sa saad, tead...sa saad iseenda üle nalja teha. Sellise enda...tead, see on väga vabastav.“

Endine munk tõi välja, et suures plaanis ta ootas mungaelult, et saab mediteerida, õppida, tasuta süüa ja seal on teised mungad. Selline see elu tema sõnul ka oli ning talle väga meeldis, et ta oli maistest kohustustest vaba ning kloostri sai palju omaette olla ja ülejäänud maailma olemasolu ignoreerida. Sealjuures tõi ta välja, et vaimulik ja ilmalik maailm on täiesti erinevad, kuna kloostri õpetatav ning sealsed reeglid muudavad üleöö reaalsust ning drastiline elumuutus on suur šokk, mis tuleb ära taluda. Ta kirjeldab, et Buddha on öelnud, mis on mungaelu eesmärk ja mungal pole õigust millegi muuga tegeleda ja muust isegi mõelda, sest see on põhieesmärgist kõrvale kaldumine ning viib tegudeni. Ta lisas, et mungana oleks vaja ennast kuskil välja elada ja emotsioonid välja lasta, aga sellist kohta ei ole. Oled justkui metsik hobune, kelle taltsutama meel pannakse kinnisesse ruumi. Reaalsuse pahupidi keeratust ilmestab ka järgnev tsitaat:

Endine munk: Esimene asi kui mind ordineeriti, siis läksime sureva inimese juurde näiteks onju. [...] et sa oled selle sureva inimese juures mungana kuskil Malaisia piiri ääres ja siis mõtled nagu, et oot-oot-oot, okei...ma teen seda onju, märkad, et jeerum, mu reaalsus ja mu elu on muutunud täiesti teistsuguseks, et ma tegelen täiesti teistsuguste asjadega, millega ma näiteks

Tallinna kesklinnast tegelesin. Ma ei tea, millega ma siin tegelesin, aga kindlasti mitte surnu ärasaatmisega nagu, sest see on mu töö. (naerab) Et see reaalsus muutub nii põhjalikult, et iga pisike detail muutub.

Mungaelu reaalsust tabada proovides uurisin ka mungaelu väljakutsete ja rõõmude kohta, küsides, mis on mungaelu juures kõige lihtsam ja mis kõige keerulisem. Kuna I2 käest jäid mul need küsimused küsimata, siis tema vastused siin sel teemal paraku ei kajastu. Kui küsisin I1 käest, mis on kõige lihtsam, siis ta mõtles väga pikalt ning ütles, et ei oskagi sellele kohe vastata ja küsis täpsustuseks, et mida ma selle all mõtlen, et kas nt ilmaliku eluga võrreldes. Vastasin, et ta võiks rääkida sellest, mis talle sellise küsimusega lihtsalt seostub. Siis ta ütles, et nii ilmalikus kui ka mungaelus on oma lihtsused ja raskused ja mungana on ilmselt lihtne see, et ta saab meelt treenida ning ilmalikus elus tal selleks nii palju aega ei oleks; mungaelu hoiab oskuslikul teel see, et pälvimuste kaudu meel puhastub. Endine munk tõi välja, et munk olla oli väga äge ning suur vabadus oli selle näol, et tööl ei pidanud käima, sai tasuta süüa ja omaette olla ilma eriliste kohustusteta. I3 mõtles alguses samuti pikalt ning siis lausus, et lihtne on see, et tal pole vara ning tal on palju aega meditatsiooniga tegeleda.

Kui küsisin, mis on kõige raskem, siis endise munga vastus oli lühidalt, et kõige raskem oligi olla munk ja reegleid järgida. I1 tõi välja, et kõige raskem on ohjamine ning kõigest lahti laskmine. Sealjuures lisas, et kui ta esimest aastat munk oli, siis oli vahel raske tulla toime külgetõmbega naiste suhtes, kuid ta rakendas vastavaid meeiepraktikaid, mis aitasid sellest raskusest üle saada. Ta lisas, et kui on palju kohustusi, siis vahel on meel kurnatud ja tekib soov kogeda midagi meeldivat, mille tulemusel tekib meeles sallimatus, millega tuleb samuti tegeleda. I3 tõi sarnaselt välja, et ihadest loobumine on kõige raskem; on raske loobuda uskumusest, et midagi iseendast väljaspool saab teha õnnelikuks vaatamata teadmisele, et see uskumus on illusioon. Samuti ta lisas, et ihasid ei tasu vägisi eemale lükata, sest meditatsioonis sügavamatesse seisunditesse jõudes, ihad kaovad loomulikult ise.

III teemablokk: munkade igapäevaelu ja osalusvaatlusel tehtud tähelepanekud munkade igapäevaেলust

Et anda ülevaade informantide igapäevaেলu kohta mungana, koondan esmalt vastuseid mitmetest küsimustest, mida neile erinevatel hetkedel intervjuu jooksul esitasin ning mille vastused minu hinnangul informantide igapäevaেলu peegeldavad. Küsisin, milline on nende igapäev mungana, millised on Eestis mungana elamise eelised ja puudused ning milline on nende kogemus elada teiste munkadega koos mungakloostri. Seejärel palusin võimalusel võrrelda mungaelu kogemusi Eestis ja välismaal. Viimaks annan ülevaate osalusvaatlusel tehtud tähelepanekutest.

Kuna endisel mungal oli peaaegalikult Tais mungana elamise kogemus, siis kirjeldavad tema vastused Tai konteksti. Ta ütles, et päevad olid üsna sarnased, kus hommikul 4:30 oli ärkamine, seejärel teiste sangha munkadega almusingil käimine ja 7:00 ajal hommikusöök. Pärast seda ta tavaliselt ootas lõunasööki ja arendas teadlikkust. Kirjeldades teiste munkadega koos elamist tõi ta välja, et see kogemus oli väga positiivne ning üleliigseid jututeemasid, kohustusi ja tegevusi ei kaasnenud.

Teised informandid toovad päevakavast rääkides üsna sarnaselt välja, et nad ärkavad hommikul enne kella viit ning kell 5:00 on neil ühine retsiteerimine, millele järgneb meditatsioon, mille kestus pole kindlaks määratud. Kella seitsmest on neil hommikusöök, pärast mida nad tegelevad enda kohustustega ja/või meele arendamisega. Viimasel ajal on hommiku- ja lõunasöögi vahele lisandunud ka *Dhamma*-õpingud, mis ilmtingimata ei toimu igapäevaselt. Kella 11:30 ajal on neil lõunasöök, mille järel nad puhkavad ning jätkavad praktikaga ja/või muude kohustustega. Öhtul kell 19:00 on taas ühine retsiteerimine ja meditatsioon ning seejärel suundutakse magama. I3 lisas meeleolukalt, et kõik päevad on üsna sarnased ning vabu päevi või pühapäevasid ei ole. I1 tõi välja, et suviti on nende põhikohustuseks retriitide korraldamine ja läbi viimine ning ta lahkub Aegna saarelt haruharva. Samuti ta lisas, et talviti on vahel ühine meditatsiooniruum külm, selle kütmine kulukas ning ühist retsiteerimist ja mediteerimist ei toimu ning iga munk praktiseerib oma toas.

Igapäevaste kohustustena tõi informandid välja koristamist, asjade parandamist, ehitamist, söögi tegemist, saare ja mandrivahelise logistikaga tegelemist, ürituste planeerimist, raamatupidamist, sotsiaalmeedias turundamist, *Dhamma*, meditatsiooni ja kõlbluse õpetamist ning abistajate ja toetajate otsimist, kes aitaksid nii rahaliselt kui ka

vabatahtlikuna panustades. Kaks informanti tõid välja, et enamike kohustustega ei peaks ega tohiks nad mungana tegeleda, kuid midagi pole parata.

Ühist kloostrielu kirjeldades toovad informandid sarnaselt välja, et nad on väga palju omaette enda tubades ning tegelevad seal meelearendusega või muude kohustustega. Nad elavad küll koos, aga suhtlevad väga vähe ning sel juhul räägivad tavaliselt meditatsioonist või Buddha õpetusest ning paratamatult vahel ka olmelistest teemadest. I1 lisab ja toob eristuvalt välja, et Sanghas demokraatiat ei ole ning olenemata sellest, et arvamust saab alati avaldada, siis otsuseid teeb ikkagi Sangha juht. Samuti toob ta välja, et Sanghas keskendutakse alati lahendustele ja konfliktide vähendamisele.

Eestis elamise puuduste ja eeliste osas ütles I3, et tal on keeruline sellele küsimusele vastata, sest ta pole piisavalt kaua veel munk olnud. I2 ja I1 toovad korduvalt intervjuu jooksul esile annetuste vähesust, väljendades, et Eestis ei ole piisavalt toetajaid, kes munkadele annetaksid ning annetamiskultuuri puudumise tõttu on neil pidev mure Sangha toimetuleku pärast. I1 lisas, et Eestis ei saa nii palju praktiseerida, kui sooviks, sest muid kohustusi on palju. Eestis mungana elamise eeliste osas toob I2 välja, et nad saavad Eestis *Dhammat* jagada, Aegna saarel eralduses ja vaikuses elada, mediteerida ning neil on väga toredad naabrid. Samuti olenemata annetajate üldisest puudusest, on neil siiski arvestatav toetajaskond, sõbrad ja vabatahtlikud, kes munkasid toetavad ja abistavad. I1 toob eeliste juures välja, et Eestis on neil haigekassa ja ligipääs arstiabile. Samuti, et Aegna on koht, kuhu inimesed saavad tulla rahunema ja looma tegelikkuse mõistmist ning saavutama sügavamaid taipmaisi.

Palusin informantidel võimalusel võrrelda enda mungakogemusi Eestis ja välismaal. I1 ja I2 said enda kogemusi kirjeldada ja võrrelda Tai ja Sri Lankaga. Mõlemad informandid tõid välja, et Tais ja Sri Lankal pole neil sealse annetuskultuuri tõttu millegi olmelise pärast vaja muretseda. Loodud on tingimused, et mungad saaksid tegeleda õppimise ja mediteerimisega. I2 toob välja, et Eestis on *Dhamma* toetus suur ning nad on saanud annetuste toel kõik enda kirjutatud raamatud välja anda. Ta lisab, et Eestis on vaikne elada, sest mujal on templid sageli suurte teede ääres ja müra on palju. I1 toob välja, et Eestis ei saa almusringil käia, kuid Tais saab toitu sageli jällegi ülemäära. Ta lisab, et Tais ja Sri Lankal saab praktikale keskenduda ja Eestis on palju kohustusi, kuid sealjuures on ta sellega leppinud. Mõlemad informandid toovad välja, et Eestis tänaval kõndides kohtavad nad sageli inimesi, kes ei tea, et tegemist on budamunkadega ning nad

kogevad sageli sallimatust ja lugupidamatust, mida Tais või Sri Lankal ei juhtu mitte kunagi. I2 toob välja, et tänaval tullakse reeglina kas rääkima või ähvardatakse, mõnitatakse. Ta jagas, kuidas munkasid on visatud nätsuga ja veega ning sageli hüütakse midagi solvavat. Järgnevalt näide sellest: „Väga sageli hüütakse järgi Hare Krišna. Jällegi, et neid teatakse eksju, aga väga sageli ka hüütakse tagantjärgi, et hei sina, naine punases kleidis, ja kuule pede, kuhu sa lähed ja selliseid.“

I1 tõi välja, et kallale pole talle tulnud, kuid tänavapildis on ta kogenud halvustavat suhtumist:

I1: Olin siis bussijaamas hommikul, ootan rahulikult bussi. Ja siis kaks ratturit sõidavad mööda, 30-aastased mehed, hästi kiiresti ja siis üks karjub: PEDE BUDDHA! [...] See oli minu jaoks nagu selline tegelt tõesti naljakas, et noh, see väga tuletas meelde ka seda, et kui ma esimest korda käisin linnas, siis lapsed ütlesid ka mulle samamoodi: „Kloun!“ ja siis kaugelt: „Pede!“

I2 ütles, et muidugi on ka inimesi, kes tulevad siirast huvist rääkima ja on sõbralikud.

Osalusvaatlust alustasin ja lõpetasin nagu varasemalt mainitud Tallinna kesklinnas informantide korraldatud budistliku psühhoteraapia kursustel osalemisel ja vaatlemisel. Kursused oli korraldatud viisil, kus ukse peal võttis inimesi vastu assistent, kes omas ülevaadet registreerunutest ja tegeles võimalikult palju korraldusliku poolega, et informandid saaksid keskenduda õpetamisele. Kuna kursuse kirjelduses oli kirjas, et igäiks võib jagamiseks kaasa tuua söögipoolist, siis toidu puhul, mida toodi annetusena mungale, anti see informandi juhendamisel talle käest-kätte, mis informandi sõnutsi aitab mungal kinni pidada kõlblusjuhiseid hoiduda mitteantu võtmisest. Pärast annetuse vastu võtmist informandid tänuavalduseks retsiteerivad *Dhammat* (eesti keeles) ilmalikule inimesele, mille sisuks on head soovid ja pälvimuste suurenemise kinnitamine. Kuna ETS-i toetab suurel määral ka Eestis elav Sri Lanka kogukond, siis kursustele valmistasid ja annetasid sooja lõunasöögi Sri Lanka inimesed.

Nii kursustel kui ka mungakloostriis tuleb ilmalikel inimestel vastu võtta ja lähtuda viiest kõlblusjuhiseid, milleks on... Samuti lisab informant, et munkasid kõnetatakse üldjuhul teie-vormis ning kasutatakse pöördumist “Auväärne”, millele võib lisada ka munga nime. Samamoodi suhtlevad ka mungad omavahel.

Kursuse lõppedes muutus informantide tegevus asiseks, sest oli vaja asjad Aegnale minekuks kokku pakkida, õue tassida ja nõud ära pesta, mille osas ma neid abistasin.

Tallinna kesklinnast sadamasse sõidutas meid üks vabatahtlik ning kuna mungale pole kohane füüsiline kontakt, siis mina istusin auto esiistmel ning informandid istusid tagaistmetel. Teekonnal sadamasse oli informantidel mitmeid toimetusi, mille hulka kuulusid pakiautomaati pakkide viimine, poes käimine ja tanklast kanistriga saarel asuva kastiauto jaoks kütuse võtmine. Neid toimetusi tehes tõi informant välja, et selliste asjadega munk ei peaks tegelema, aga see on nende elu puhul Eestis tavaline. Saarele jõudes toimus asjade tassimine laevalt kastiautosse, mida informandid pärast ka ise kloostrini juhtisid.

Märtsis oli veel üsna jahe ning kloostri üldruumides oli keskmiselt 12-15 kraadi sooja. Magamistubades oli tänu ahjude olemasolule soojem ning hommikud algasid iga päev ahjude kütmisega. Majas on kütmiseks ka radiaatorid, kuid neid võimalusel kulude kokku hoidmiseks ei kasutata ning minu sealolemise ajal otsustati need kevade tuleku puhul ka täiesti välja lülitada.

Aegna klooster on võrdlemisi suur (~600m²) kahekorruseline maja, millest väljaspool suvist aega informandid kasutavad ja kütavad vaid ühte poolt. Kõikidel munkadel on eraldi toad, mille sisustus oli askeetlik, sisaldades üldjuhul ühekohalist voodit või põrandal asetsevat madratsit, kappi, tooli, meditatsioonipatja ja lauda, milles kahe informandi puhul oli laual ka arvuti. Majas on mõlemal korrusel kööginurk, dušš ja tualett. Ülemisel korrusel on pisike raamatukogu (kus on olemas terviklikult ka *Tipitaka*, valdavalt inglise keeles), väike altar Buddha kuju, küünalde, viirukialuse ja Sri Lankalt toodud virgumispuu võrsega. Hetkel kasutavad mungad alumist korrust söögi tegemiseks ja einestamiseks. Ülemisel korrusel toimuvad *Dhamma*-tunnid, koosolekud ning ühised retsiteerimised ja mediteerimised. Huvitav on tõik, et kuna viibisin ilmaliku inimesena kloostri, siis mungad kandsid pidevalt enda mungarüüsid, kuid tõid välja, et muul ajal nad riiete peale mungarüüd ei pane. Kui munkade välimusest veel midagi välja tuua, siis nende pead olid kiilakad ja jalas kandsid nad villaseid sokke ja susse.

Päevade lõikes ärkasin 4:30 ning kella viiest osalesin retsiteerimisel ja mediteerimisel. Ilmaliku inimesena istusin munkadest alati tagapool. Retsiteerimisel avaldati põhiliselt austust Buddhale, *Dhammale* ja sanghale nii eesti kui ka paali keeles. Minule anti kaasa retsiteerimiseks vastav kaustik. Pärast hommikusi meditatioone asus üks informantidest hommikusööki valmistama. Kuna olin ilmaliku inimesena kloostri olemas, siis sageli annetasin ehk serveerisin neile hommikusööki ja/või lõunasööki mina.

See oli mulle alguses üsna keeruline, sest mungad ei tohi avaldada arvamust mida ja kui palju nad täpselt süüa soovivad. Küll aga olid nad väga lahked ning jagasid mulle õpetusi ning ütlesid, et nemad lähtuvalt põhiliselt Sri Lankal levinud viisist, kus ilmalik inimene tõstab nii kaua mungale toitu, kuni munk asetab käe kausile ette. Informandid sõid toitu plekk-kaussidest ning kogu toit oli kausis segamini, mis tähendas vahel ka nt soolase ja magusa toidu segunemist. Enne igat toidukorda informandid retsiteerisid *Dhammat*, mille sisuks oli meelespidamine, et nad ei söö toitu ilu ega nautimise eesmärgil, vaid ainult füüsilise keha elus püsimiseks. Päeva viimaseks toidukorraks oli kell 12 lõunasöök.

Dhamma-tunnid kestsid kuskil tund aega, et õpitud oleks võimalik meelde jätta. Informant tõi välja, et nad kordavad õpitud nii kaua, kuniks see meelde jääb, sest kirja nad midagi ei pane. Tundides istusin samuti munkadest tagapool. Tundide alguses ja lõpus avaldati austust Buddhale ja seejärel ühele informantidest, kes oli Sangha peamungana õpetaja rollis.

Informandid tegelesid minu sealveedetud aja jooksul paljude erinevate tegevustega, nt tekstide tõlkimisega, arvutis kujundamisega, telefoni ja e-maili teel kokkulepete tegemisega, raamatupidamisega, mööbli kokkupanemisega, söögi tegemisega, akende pesemisega, mediteerimisega, saare peal jalutamiseega. Ka mina aitasin kloostri elu toimimisele kaasa, peaaugjalikult koristades, nõusid pestes ja süüa tehes. Paaril korral tegin ka koos informandiga süüa. Veetsin iga informandiga vähemalt korra ka pikemalt aega nende tegevusi jälgides, mida üldjuhul saatsid vestlused erinevatel teemadel alustades budistlike koolkondade omavahelisest vastandumisest Eestis ja lõpetades iga informandi isiklike muredega. Kusjuures koolkondade vastandumisest rääkides, rõhutas üks informant sageli, et mahajaana ja vadžrajaana koolkondades ei õpetata sageli üldse seda, mida Buddha tegelikult õpetas. Kui viibisin informandiga kahekesi, siis pidi toa uks alati lahti olema, sest nad tõid välja, et munk ei või kunagi naisterahvaga kahekesi suletud ukse taga viibida.

Üldiselt veetsid informandid palju aega oma tubades ning kokku saadi põhiliselt süües, hommikuti ja õhtuti retsiteerides ja mediteerides. Informandid vestlesid harva ning põhiliselt *Dhammast*, meditatsioonist, päevakajalistest toimetustest, tulevikuplaanidest, muredest ning seda kõik koos olles peaaugjalikult inglise keeles. Üsna suurel määral on ETS seotud ka Aegna saart puudutavate küsimustega, sest nad on kõige suurem kogukond, kes saarel elab.

2.8. Arutelu

Leian, et theravaada traditsioonist on enamikel informantidest selge nägemus ja ka vahetu kogemus Sri Lankal ja/või Tais mungana elamise näol. Nad proovivad võimalikult täpselt järgida kõige varajasemate budamunkade distsipliini ja omistavad ainuautoriteeti paali kaanonile. Nagu uurimistöo teoreetilises osas kirjeldatud, siis oli ka informantidel minu hinnangul täidetud mitmed munkade distsipliini puudutavad aspektid: nad kannavad mungarüüd, on kiilakad ja ei söö pärast keskpäeva. Intervjuudele toetudes tekkis mul arusaam, et nad on ordineeritud, toetuvad oma tegevuses annetustele ning on loobunud ka intiimsuhetest. Kõige suurem vastuolu on füüsilise töö tegemise osas, mida informandid ka ise korduvalt välja tõid.

Gombrich'i kohaselt on theravaada traditsiooni südameks meeletreening, kannatuse mõistmine, sellest loobumine, *Vinaya-piṭakale* toetumine ning munkade üksteisele eeskujuks olemine, sealjuures iseseisvust säilitades. Informantidelt selgus, et kestev meeletreening ja kannatustest vabanemine oli üheks ettekujutuseks ja motivatsiooniks mungaks hakkamise puhul, kuid sellisel kujul neil hetkel seda teostada ei õnnestu, mille osas väljendasid nad ka leplikust. Küll aga märkasin neis tugevat püüdlust ja distsiplineeritust järgida, õppida ja mõista Buddha õpetust. Samuti elatakse küll ühes majas, kuid ollakse palju omaette, mis ilmselt toetab iseseisvuse säilitamist ja koosoldud aja sisustamist valdavalt *Dhammast* rääkimisega, mis võib toetada üksteisele eeskujuks olemist ja moraali hoidmist.

Teoreetilises osas kirjutasin ka esmastest juhistest, mida mungana järgima hakatakse (vt ptk 1.4.) Minu osalusvaatluse pinnalt ei saa teha üldistavaid järeldusi ning mõne juhise järgimist ei saa ma otseselt ka kinnitada või kontrollida: nt hoidumine valetamisest; meelemürkidest; tantsu-, laulu- ja muusikasündmustel osalemisest; hoidumine enda lõhnastamisest, pärgade ja salvi kandmisest ning tsölibaadi kohustusest kinnipidamist. Küll aga jagaksin mõningaid enda tähelepanekuid. Hoidumist elu võtmisest ja sellele kaasa aitamisest saab mõista laialt, kuid informandid polnud nt taimetoitlased. Sealjuures kandsid nad hoolt nt selle eest, et nad ahju küttes mõnda elusolendit ära ei põletaks. Samuti märkasin püüdlust hoiduda valel ajal söömisest ning millegi võtmisest, mida pole antud. Informantide asemed polnud suured ega kõrged. Kulla ja hõbeda käsitlemise all mõistetakse tänapäeval ilmselt raha kasutamist, kuid

rahaasjad on ETS-i kontekstis täiesti igapäevased. Küll aga sain aru, et rahaasjadega tegeleb peajasjalikult vaid Sangha peamunk.

Mungaks hakkamise põhjuste ja loobumise põhjuste osas olen enim üllatunud, kuidas need on samastatavad teoreetilises osas kirjeldatuga. Jah, ETS mungad ei hakanud mungaks kellegi ootuste baasil nagu seda võib juhtuda theravaada traditsiooniga riikides, ometigi leidis põhjuste seas hariduse omandamine, tasuta söök, kogukondlikkuse aspekt ja moraalne motiveeritus, sarnaselt theravaada traditsiooniga riikidele. Küll aga ilmselt pole ordineerumine budamungaks tavaline ja ootuspärane lääne ühiskonnast pärit inimese jaoks ning sarnased motivaatorid võivad rajaneda sootuks teistsugustele eeldustele ja taustsüsteemile. Ka loobumise põhjus oli minu uurimuses osalenud informandi põhjal sarnane teoreetilises osas esile tõstetuga, kus peamiseks põhjuseks oli suutmatus mungareeglitest kinni pidada ning soov naasta maisesse ellu.

Kui mõelda sellele, et budism jõudis tasahilju Eestisse kuskil sada aastat tagasi ning statistika andmetel on Eestis 2021. aasta seisuga ligikaudu 2000 budisti, siis budistliku kloostri olemasolu kolme mungaga pole üldsegi paha saavutus. Ajaloolise arengu ja budismi mitmekülguse kontekstis on ETS toonud Eestisse theravaada haru, mille kättesaadavaks tegemisega nad aktiivselt enda igapäevas samuti tegelevad. Kui Vend Vahindral sajand tagasi Eestisse sanghat luua ei õnnestunud, siis tänaseks päevaks on see ETS-i näitel võimalikuks saanud. Küll aga selgub töö empiirilisele osale toetudes, et budamungad on siinses ühiskonnas võrdlemisi tundmatu nähtus, seistes annetuskultuuri puudumise tõttu silmitsi pidevate majanduslike raskustega ja sotsiaalse tõrjutusega. Informantide ilmekad kirjeldused tänavapildis kohtavale mõnitamisele viib järeltõlkeseni, et väljapool kloostrit pole neil turvaline. Käärid siinse lugupidamatuse, ja theravaada traditsiooniga piirkondades munkadele avalduva ühiskondliku austuse ja toetuse vahel, on suured. Julgeksin väita, et selline positsioon asetab ETS mungad unikaalsesse rolli – nad ei ole mitte ainult religioosse õpetuse kandjad, vaid ka kultuurilised vahendajad, otsides pidevalt tasakaalu traditsioonilise distsipliini ja kohalike oludega kohanemise vahel.

Kokkuvõte

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, milline on Eesti Theravaada Sangha (ETS) budamunga igapäevaelu Eestis ning milline on ETS munkade isiklik kogemus ja motivatsiooni mungaelu elada. Nende eesmärkide saavutamiseks lähtusin järgnevatest uurimisküsimustest:

1. Milline on ETS budamunga igapäevaelu Eestis?
2. Mis on motiveerinud ETS munkasid mungaks saama ja jääma?
3. Kas ja kuidas erinevad teineteisest algne ettekujutus mungaelust ja tegelik igapäevaelu mungana?

Andmeid kogusin poolstruktureeritud intervjuude ja osalusvaatluse teel, millest saadud info jagasin lähtuvalt enda lõputöö uurimisküsimustele kolme teemablokki. Esimene teemablokk keskendus küsimusele, mis on motiveerinud ETS munkasid mungaks saama ja jääma. Endise munga puhul hõlmas see lisaks mungaks saamise põhjustele ka loobumise põhjuseid.

Mungaks saamise põhjuste juures tõid informandid üsna sarnaselt välja, et neil otseselt polnudki plaanis mungaks hakata, vaid soovisid pigem õppida, avastada ja/või meearendusega tegeleda. Mungaelu ajapikku siiski sobis neile ning nad otsustasid selle eluviisi juurde jääda. Samuti jagasid informandid intervjuudes soovi mõista olemasolu ja vabaneda kannatustest või teistelegi Buddha õpetust edasi anda. Mungaks jäämise põhjuste juures toodi välja soovi tagada endale parem uuestisünd; huvi puudust ilmalikus elus osaleda; mungaelu lihtsust ja võimalust mediteerida. Samuti kogeda kogukondlikust. Veel toodi välja, et munklus on üks elamise viis, mis on mõistlik, kaastundlik, hooliv ja sõbralik.

Endine munk tõi mungastaatusest loobumise põhjustena välja soovi kogeda lihtsaid maiseid naudinguid ning peresuhteid parandada.

Teine teemablokk avas, kuidas erinesid teineteisest algne ettekujutus mungaelust ja tegelik elu mungana. See hõlmas muuhulgas informantide väljakutseid ja rõõme seoses mungaeluga. Informandid tõid kohati välja teatavat illusoorust mungaelu suhtes, kus oli ettekujutusi, et mungad on veatud, saavad pidevalt keskenduda meditatsioonile ja virguda. Tegelikuses aga leidsid, et mee suunamine on üsna keeruline protsess ja mungaelus on ka palju kohustusi. Küll aga kogetakse kõige taustal ka kergust ja huumorit.

Endine munk tõi välja, et ühest küljest sai kloostri tasuta süüa ja maiseid kohustusi ei olnud, kuid teisest küljest oli mungaelu ja üleöö saabuvate reeglitega kohanemine suur šokk ja drastiline muutus.

Kolmas teemablokk keskendus informantide igapäevaelule Eestis. Samuti kätkes võrdluseid mungaeluga Tais ja/või Sri Lankal. Teemabloki lõpus jagasin ka enda osalusvaatlusel märgatut. Ühe aspektina saab informantide igapäevaelust välja tuua päevakava, mis enamasti kätkeb hommikul kl 5 ärkamist, mediteerimist, retsiteerimist ja hommikusööki. Nendele tegevustele järgneb mediteerimine, *Dhamma*-tunnid ja/või muude kohustustega tegelemine. Tegevuste hulka võivad kuuluda koristamine, ehitamine, saare- ja mandrivahelise logistikaga tegelemine, ürituste planeerimine, raamatupidamine ja sotsiaalmeedias turundamine, Kaks informanti tõi välja, et enamike kohustustega ei peaks ega tohiks mungad tegeleda, kuid midagi pole parata. Informandid toovad siinse annetuskultuuri puudumise tõttu esile pidevat rahalist kitsikust ja soovi rohkem mediteerida. Küll aga toodi hea aspektina välja Aegna saare vaikust ja eraldatust ning häid sõpru ja tuttavaid, kes neid toetavad.

Kui informandid võrdlesid Eesti ja välismaa kogemusi, siis jäi enim kõlama suur sotsiaalne ja kultuuriline kontrast, kus nt Tais või Sri Lankal on mungad lugupeetud ja elevad üsna muretult. Eestis on budamungad võrdlemisi tundmatu nähtus. Nad seisavad sageli silmitsi majanduslike raskustega ja sotsiaalse tõrjutusega. Informantide ilmekad kirjeldused tänavapildis kohtavale mõnitamisele, viib järelduseni, et väljapool kloostri pole neil turvaline. Julgen väita, et ETS mungad on üsna unikaalses rollis, kus nad ei ole mitte ainult religioosse õpetuse kandjad, vaid ka kultuurilised vahendajad, otsides pidevalt tasakaalu traditsioonilise distsipliini ja kohalike oludega kohanemise vahel.

Samuti saadud tulemustest järeldan, et ETS budamunga elu on igapäevasel tasandil omade raskuste ja väljakutsetega, mis ilmselt paneb küsimärgi alla nende Eestisse püsijäämise. Sealjuures märkasin neis suurt püüdlust, pühendumist ja positiivset meelestatust mungaelu elada ning traditsioonikohast Buddha õpetust Eestis jagada. Plaanidest ja tegevustest neil puudust ei tule ja kui annetajaid jagub, siis on ehk Eestist lahkumise asemel perspektiivi hoopis laieneda ja kasvada.

Kasutatud allikad

Crosby, K. (2014). *Theravada Buddhism. Continuity, Diversity and Identity*.

Chichester: John Wiley & Sons.

Eesti Keele Instituut. (2025). Retsiteerima. *Sõnaveeb*.

<https://pre.sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/retsiteerima/1/est>

Eesti Theeravaada Sangha Klooster. (n.d.-a). *Tutvustus*. Vaadatud 4. mail 2025,

<https://www.sangha.ee/tutvustus>.

Eesti Theeravaada Sangha Klooster. (n.d.-b). *Tempel*. Vaadatud 4. mail 2025,

<https://www.sangha.ee/tempel>.

Gombrich, R. (2006). *Theravada Buddhism. A social history from ancient Benares to modern Colombo* (2nd ed.). New York: Routledge.

Harvey, P. (1990). *An Introduction to Buddhism Teachings History And Practices*.

Cambridge: Cambridge University Press.

Kalda, M. (2017). *Erakuelu. Eestlaste kloostrikogemusi*. Tallinn: Tammerraamat.

Läänemets, M. (n.d.). *Buddhism in Estonia*. [käsikiri]

Liiders, L. (2012). *Budism uusususundina Eestis Triratna Budistliku Kogukonna näitel*

[Magistritöö]. Tartu Ülikool.

Mäll, Läänemets, & Toome. (2011). *Ida Mõtteloo Leksikon: Vol. IV*. Tartu: Tartu

Ülikooli Orientalistikakeskus.

Merriam-Webster. (n.d.). Retreat. In *Merriam-Webster.com Dictionary*.

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/retreat>. Vaadatud

4. mail 2025.

Pew Research Center. (2022). *Religious Composition by Country, 2010-2050*. Pew

Research Center. Vaadatud 4. mail 2025.

Pölenik, A. (2004). „Budismist Eestis“. *Mitut usku Eesti. Valik usundiloolisi*

uurimusi, toim. Lea Altnurme, 67–95. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus

Statistikaamet. (2021a). *Rahvastik usutunnistuse, soo ja vanuserühma järgi,*

[Tabel]. https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus__rel2021__rahvastik

-demograafilised-ja-etno-kultuurilised

naitajad__usk/RL21451/table/tableViewLayout2. Vaadatud 4. mail 2025.

Statistikaamet. (2021b). *Rahvastiku demograafilised ja etno-kultuurilised näitajad.*

<https://rahvaloendus.ee/et/tulemused/rahvastiku-demograafilised-ja->

etno-kultuurilised-naitajad. Vaadatud 4. mail 2025.

Lisad

Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuu küsimustik

1. Millal ja kuidas avastasite enda jaoks Buddha õpetuse ja millal sai Teist budist/Buddha õpetuse järgija?
2. Kui kaua olete olnud munk/noormunk?
3. Kuidas ja mis asjaoludel hakkasite mungaks?
4. Mis Teid mungaelu juures hoiab?
5. Kas olete ka välismaal mungana elanud? Milline see kogemus oli? Kuidas see erineb Eestis mungana elamisest?
6. Milline näeb välja Teie igapäev mungana?
7. Mis on Eestis budamunga elu puhul puuduseks? Mis eeliseks?
8. Kuidas kujutasite mungaelu ette enne mungaks saamist ja kuivõrd on Teie ettekujutus mungaelust muutunud mungana elatud aja jooksul?
9. Palun kirjeldage, mis on Teie jaoks mungaelu juures kõige lihtsam?
10. Palun kirjeldage, mis on Teie jaoks mungaelu juures kõige raskem?
11. Milline on Teie kogemus elada teiste munkadega koos mungakloostriis?
12. Mida tähendab Teie arvates kloostri olemasolu Theravaada kogukonnale? Millisena näete sidet ilmaliku budisti/Buddha õpetuse järgija ja munga vahel?

Lisa 2. Poolstruktureeritud intervjuu küsimustik endisele mungale

1. Millal ja kuidas avastasite enda jaoks Buddha õpetuse ja millal sai Teist budist/Buddha õpetuse järgija? Kas peate end endiselt budistik/Buddha õpetuse järgijaks?
2. Kui kaua olite munk/noormunk?
3. Kuidas ja mis asjaoludel hakkasite mungaks?
4. Kas elasite ka välismaal mungana? Milline see kogemus oli? Kuidas see erines Eestis mungana elamisest?
5. Milline nägi välja Teie igapäev mungana?
6. Mis oli Eestis budamunga elu puhul puuduseks? Mis eeliseks?
7. Kuidas kujutasite mungaelu ette enne mungaks saamist ja kuivõrd Teie ettekujutus mungaelust muutus mungana elatud aja jooksul?
8. Milline oli Teie kogemus elada teiste munkadega koos mungakloostri?
9. Palun kirjeldage, mis oli Teie jaoks mungaelu juures kõige lihtsam?
10. Palun kirjeldage, mis oli Teie jaoks mungaelu juures kõige raskem?
11. Miks Te mungaelust loobusite?
12. Mida mungastaatusest loobumine endaga kaasa tõi?
13. Kas ja millisel viisil olete praegu Eesti Theravaaga Sanghaga seotud? Millised on Teie suhted praeguste munkadega?

Lisa 3. Uuritava informeerimise ja teadliku nõusoleku vorm

Uurimus “Budistlik munklus Eestis: Eesti Theravaada Sangha näitel” (2025)

Hea Eesti Theravaada Sangha munk,

Teid on palutud osalema uurimuses, mille eesmärgiks on uurida budamunga igapäeva elu Eestis, mis motiveerib mungaks saama ja jääma ning kas ja kuidas erinevad teineteisest algne ettekujutus mungaelust ja tegelik igapäevaelu kloostris.

Mis on informeeritud nõusolek?

Informeeritud nõusolek tähendab uuringus osalemiseks nõusoleku andmist, kuid ainult juhul, kui mõistate täielikult, mis sellega kaasneb. Te allkirjastate käesoleva informeeritud nõusoleku vormi ainult juhul, kui olete nõus uuringus osalema. Kui midagi jääb Teile uurimuse läbiviija selgitustest arusaamatuks, siis küsige julgesti lisainfot. Allkiri antud dokumendil näitab, et olete kogu informatsioonist aru saanud ja soovite vabatahtlikult osaleda.

Informatsioon uurimuse kohta: „Budistlik munklus Eestis: Eesti Theravaada Sangha näitel”

Uurimuse “Budistlik munklus Eestis: Eesti Theravaada Sangha näitel” viib läbi Tartu Ülikooli usuteaduskonna üliõpilane Katrin Kubber. See võtab aset intervjuu ja osalusvaatluse vormis. Intervjuu kestab ligikaudu 45 kuni 60 minutit. Intervjuu salvestatakse. Intervjuud toimuvad intervjuueerija ja küsitletava poolt varem kokkulepitud kohas. Küsimused puudutavad Teie mungaks saamise põhjuseid, mungaks olemise motivatsiooni ning igapäeva elu budamungana ja selle eluvaliku rolli kogukonnas. Andmeid kogutakse ka osalusvaatluse teel, kus uurimuse läbiviija Katrin Kubber viibib Teie ja teiste munkadega kokkulepitud ajaperioodil Tallinnas mungakloostris, jälgides munkade igapäeva elu, panustades kloostri toimimisse (nt koristamine, söögi tegemine) ning võimalusel võttes osa munkade tegevustest. Uuriija mungakloostris viibimise aeg on maksimaalselt kaks nädalat.

Uurimuse käigus kogutud andmeid kasutatakse ainult teadustöös. Valmivas uurimuses viidatakse Teie öeldule umbisikulises vormis (nt informant 1). Intervjuude salvestisi hoitakse kõrvalistele isikutele kättesaamatult uurimuse läbiviija, Katrin Kubberi, Tartu Ülikooli pilveteenuses OneDrive kasutajakontol kaitstuna parooliga ja/või krüpteeritult

Eesti ID-kaardiga. Andmetele on parooliga/Eesti ID- kaardiga ligipääs juhendajatel Vivian Puusepal ja Roland Karol. Salvestised transkribeeritakse kahe nädala jooksul pärast intervjuu läbiviimist ning seejärel salvestised hävitatakse. Transkriptsioone säilitatakse parooliga kaitstult ja/või krüpteeritult Tartu Ülikooli pilveteenuses OneDrive Katrin Kubberi kasutajakontol. Transkribeerimisel kaotatakse andmestikust informantide nimed ja kontaktid. Nii intervjuude transkriptsioonid kui koodivõti kustutatakse uurimuse valmimise ja kaitsmise järgselt hiljemalt 31.08.2025. Osalusvaatluse päevikut hoiab Katrin Kubber enda kodus kõrvalistele isikutele teadmata kohas või iseendaga kaasas. Vajadusel võimaldab Kubber algsete märkmetega tutvuda vaid oma juhendajatel Vivian Puusepal ja Roland Karol. Osalusvaatlusel märkmikusse ülesmärgitud isikuandmed koos andmetega informandi kohta uurimistöö lõpptekstis pseudonüümitakse. Osalusvaatluse päevik hävitatakse uurimuse valmimise ja kaitsmise järgselt hiljemalt 31.08.2025. Allkirjastatud informeeritud nõusoleku vorme hoitakse Katrin Kubberi kasutajakontol TÜ OneDrive'is. Ka need kustutatakse uurimuse valmimise ja kaitsmise järgselt hiljemalt 31.08.2025.

Kuna Teie puhul on tegemist juba kutsumuse poolest avaliku elu tegelasega, Teid on võimalik mungakloostri külastada ja internetiotsingute kaudu nimeliselt leida, siis ei saa uurija tagada Teile anonüümsust. Küll aga kasutatakse uurimistöö lõpptekstis Teie *öeldule* viidates koode (nt informant 1).

Uuritava õigused

Teil on õigus ilma igasuguse põhjenduseta keelduda vastamast mõnele küsimusele, katkestada uurimuses osalemine intervjuu ajal, samuti nõuda pärast intervjuu lõppu enese poolt öeldu kõrvaldamist uuringu käigus kogutud materjalide seast. Sama kehtib ka osalusvaatluse puhul, kus Teil on õigus ilma igasuguse põhjenduseta nõuda uurijal lahkuda mungakloostri, katkestada osalusvaatlus või nõuda uurijal eemalduda mõnest tegevusest või toimingust. Samuti on Teil õigus nõuda pärast osalusvaatluse lõppu enesekohase informatsiooni kõrvaldamist uuringu käigus kogutud materjalide seast. Nõusolekut on võimalik tagasi võtta kuni 01.04.2025. Küsimuste tekkimisel pöörduge täiendava info saamiseks uuringu läbiviija poole: Katrin Kubber, tel 5035045, katrin.kubber@gmail.com ja/või vastutava läbiviija poole: Roland Karo, tel 5650 9665, roland.karo@ut.ee.

Kui Teil tekib küsimusi uuringus osaleja õiguste kohta, siis pöörduge palun Tartu Ülikooli inimuuringute eetikakomitee poole e-posti aadressil eetikakomitee@ut.ee või telefonil 737 6215.

Kui Teil tekib küsimusi uuringus osaleja andmekaitse kohta, siis pöörduge palun Tartu Ülikooli andmekaitse spetsialisti poole e-posti aadressil andmekaitse@ut.ee.

Mind,..... on informeeritud ülalmainitud uurimusest ja ma olen teadlik läbiviidava uurimistöö eesmärgist ja uurimuse metoodikast ning kinnitan oma nõusolekut selles osalemiseks allkirjaga.

Uurimuses osaleja allkiri

Kuupäev, kuu, aasta

Uurimuses osalejale informatsiooni andnud isik: uuringu läbiviija Katrin Kubber

Uuringu läbiviija allkiri:

Kuupäev, kuu, aasta:

Lisa 4. Uuritava informeerimise ja teadliku nõusoleku vorm endisele mungale

Uurimus “Budistlik munklus Eestis: Eesti Theravaada Sangha näitel” (2025)

Hea endine Eesti Theravaada Sangha munk,

Teid on palutud osalema uurimuses, mille eesmärgiks on uurida budamunga igapäeva elu Eestis, mis motiveerib mungaks saama ja jääma ning kas ja kuidas erinevad teineteisest algne ettekujutus munga elust ja tegelik igapäevaelu kloostris.

Mis on informeeritud nõusolek?

Informeeritud nõusolek tähendab uuringus osalemiseks nõusoleku andmist, kuid ainult juhul, kui mõistate täielikult, mis sellega kaasneb. Te allkirjastate käesoleva informeeritud nõusoleku vormi ainult juhul, kui olete nõus uuringus osalema. Kui midagi jääb Teile uurimuse läbiviija selgitustest arusaamatuks, siis küsige julgesti lisainfot. Allkiri antud dokumendil näitab, et olete kogu informatsioonist aru saanud ja soovite vabatahtlikult osaleda.

Informatsioon uurimuse kohta: „Budistlik munklus Eestis: Eesti Theravaada Sangha näitel”

Uurimuse “Budistlik munklus Eestis: Eesti Theravaada Sangha näitel” viib läbi Tartu Ülikooli usuteaduskonna üliõpilane Katrin Kubber. See võtab aset intervjuu ja osalusvaatluse vormis, kus Teid puudutab ainult intervjuu osa. Intervjuu kestab ligikaudu 45 kuni 60 minutit. Intervjuu salvestatakse. Intervjuu toimub intervjuueerija ja küsitletava poolt varem kokkulepitud kohas. Küsimused puudutavad Teie mungaks saamise põhjuseid, sellest eluvalikust loobumise põhjuseid ning meenutusi igapäeva elust budamungana.

Uurimuse käigus kogutud andmeid kasutatakse ainult teadustöös. Valmivas uurimuses viidatakse Teie öeldule umbisikulises vormis (nt endine munk). Intervjuu salvestist hoitakse kõrvalistele isikutele kättesaamatult uurimuse läbiviija, Katrin Kubberi, Tartu Ülikooli pilveteenuses OneDrive kasutajakontol kaitstuna parooliga ja/või krüpteeritult Eesti ID-kaardiga. Andmetele on parooliga/Eesti ID- kaardiga ligipääs juhendajatel Vivian Puusepal ja Roland Karol. Salvestis transkribeeritakse kahe nädala jooksul pärast intervjuu läbiviimist ning seejärel salvestis hävitatakse. Transkriptsiooni säilitatakse

parooliga kaitstult ja/või krüpteeritult Tartu Ülikooli pilveteenuses OneDrive Katrin Kubberi kasutajakontol. Nii intervjuu transkriptsioon kui koodivõti kustutatakse uurimuse valmimise ja kaitsmise järgselt hiljemalt 31.08.2025. Allkirjastatud informeeritud nõusoleku vormi hoitakse Katrin Kubberi kasutajakontol TÕ OneDrive'is. Ka see kustutatakse uurimuse valmimise ja kaitsmise järgselt hiljemalt 31.08.2025.

Kuna Teie puhul oli tegemist juba kutsumuse poolest avaliku elu tegelasega, Teid võib olla võimalik internetiotsingute kaudu nimeliselt leida, siis ei saa uurija tagada Teile anonüümsust. Küll aga kasutatakse uurimistöö lõpptekstis Teie *öeldule* viidates koodi (nt endine munk).

Uuritava õigused

Teil on õigus ilma igasuguse põhjenduseta keelduda vastamast mõnele küsimusele, katkestada uurimuses osalemine intervjuu ajal, samuti nõuda pärast intervjuu lõppu enese poolt öeldu kõrvaldamist uuringu käigus kogutud materjalide seast. Nõusolekut on võimalik tagasi võtta kuni 01.04.2025. Küsimuste tekkimisel pöörduge täiendava info saamiseks uuringu läbiviija poole: Katrin Kubber, tel 5035045, katrin.kubber@gmail.com ja/või vastutava läbiviija poole: Roland Karo, tel 5650 9665, roland.karo@ut.ee.

Kui Teil tekib küsimusi uuringus osaleja õiguste kohta, siis pöörduge palun Tartu Ülikooli inimuuringu eetikakomitee poole e-posti aadressil eetikakomitee@ut.ee või telefonil 737 6215.

Kui Teil tekib küsimusi uuringus osaleja andmekaitse kohta, siis pöörduge palun Tartu Ülikooli andmekaitse spetsialisti poole e-posti aadressil andmekaitse@ut.ee.

Mind,, on informeeritud ülalmainitud uurimusest ja ma olen teadlik läbiviidava uurimistöö eesmärgist ja uurimuse metoodikast ning kinnitan oma nõusolekut selles osalemiseks allkirjaga.

Uurimuses osaleja allkiri

Kuupäev, kuu, aasta:

Uurimuses osalejale informatsiooni andnud isik: uuringu läbiviija Katrin Kubber

Uuringu läbiviija allkiri:

Kuupäev, kuu, aasta:

Buddhist Monasticism in Estonia: Based on the Estonian

Theravāda Sangha

Summary

The aim of this thesis was to explore the everyday life of a Buddhist monk from the Estonian Theravāda Sangha (ETS) in Estonia, as well as the monks' personal experiences and motivations for living a monastic life. To achieve these objectives, I seek answers to the following research questions:

1. What is the daily life of an ETS Buddhist monk like in Estonia?
2. What has motivated ETS monks to become and remain monks?
3. How do initial expectations of monastic life differ from the actual everyday experience of being a monk?

The research methods used were interviews and participant observation. These were carried out on Aegna Island. After recording the interviews, I transcribed and then deleted the recordings. The contents of the participant observation notebook were not transcribed elsewhere. The data were analyzed using a conventional content analysis approach, applying inductive coding. For grouping the codes, I used pattern matching method. From this process, thematic blocks for data analysis emerged.

The thesis consists of two parts: a theoretical and an empirical section. These are preceded by a chapter describing the research methodology.

In the first, theoretical chapter, I first provide a broader overview of Buddhism and introduce the context of Buddhism in Estonia. I then focus more specifically on Theravāda Buddhism. This is followed by a more detailed discussion on Theravāda monasticism, monastic life, the rules governing monastic behavior, and an overview of the reasons why people in Theravāda-tradition countries become monks — and why some eventually leave the monastic life. After that, I address Theravāda Buddhism in Estonia and introduce the Estonian Theravāda Sangha. The purpose of the theoretical section is to provide a broader foundation for the empirical part of the thesis, and to define and introduce the school of Buddhism and the thematic areas addressed in this research.

In the second, empirical chapter, I first present the background of the informants and how I gained access to them. This is followed by a description of the preparations for the interviews and participant observation, and then an overview of how these were

conducted and structured. I then explain how I processed the data obtained from the informants. Finally, I analyze the data collected through the interviews and participant observation, structured into three thematic blocks: motivations for becoming and remaining a monk; the difference between initial perceptions of monastic life and the actual experience; and the monks' everyday lives, including observations made during fieldwork. The final subsection of the empirical part is the discussion, in which I synthesize the findings with the theoretical framework of the thesis.

The thesis concludes with a summary chapter that brings together the research aim, findings, and conclusions.

Based on the results, I conclude that Buddhist monks are a relatively unfamiliar phenomenon in Estonia. They often face economic difficulties and social marginalization. Vivid descriptions by the informants of being mocked in public settings lead to the conclusion that they do not feel safe outside the monastery. I would argue that ETS monks occupy a rather unique role — they are not only bearers of religious teachings, but also cultural intermediaries, constantly seeking a balance between traditional discipline and adaptation to local circumstances.

Annotatsioon

Bakalaureusetöö käsitleb Eesti Theravaada Sangha (ETS) budamunkade igapäevaelu, isiklike kogemusi ja motivatsiooni mungana elada. Aegna saarel läbi viidud poolstruktureeritud intervjuude ja osalusvaatluse põhjal selgus, et mungad järgivad võimalikult täpselt traditsioonilist distsipliini, kuid seisavad silmitsi majanduslike raskuste ja ühiskondliku tõrjutusega. Uurimistöö toob esile nende ainulaadse rolli religioossete õpetuste kandjate ja kultuuriliste vahendajatena, kes püüavad leida tasakaalu theravaada traditsiooni ja Eesti olude vahel.

Märksõnad: budism, munklus, theravaada, intervjuud, osalusvaatlus

Lihtlitsents töö avaldamiseks

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katrin Kubber ,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Budistlik munklus Eestis: Eesti Theravaada Sangha näitel“, mille juhendajad on Vivian Puusepp ja Roland Karo, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Katrin Kubber

05.05.2025